Cynulliad Cenedlaethol Cymru
Comisiwn y Cynulliad

Adroddiad etifeddiaeth
2007 i 2011

Cynulliad Cenedlaethol Cymru yw'r corff sy'n cael ei ethol yn ddemocrataidd i gynrychioli buddiannau Cymru a'i phobl, i ddeddfu ar gyfer Cymru ac i ddwyn Llywodraeth Cymru i gyfrif.

www.cynulliadcymru.org
gwybodaeth@cymru.gov.uk
archebu@cymru.gov.uk
T 0845 010 5500

Cymerwch ran ar Facebook, YouTube, Twitter a Flickr.

© Hawlfraint Comisiwn Cynulliad Cenedlaethol Cymru 2011
Ceir atgynhyrchu testun y ddogfen hon am ddim mewn unrhyw fformat neu gyfrwng cyn belled ag y caiff ei atgynhyrchu'n gywir ac na chaiff ei ddefnyddio mewn cyd-destun camarweiniol na difriol. Rhaid cydnabod mai Comisiwn Cynulliad Cenedlaethol Cymru sy'n berchen ar hawlfraint y deunydd a rhaid nodi teitl y ddogfen.

Cynnwys

01—Rhagair 06

02—Strategaeth a threfniadaeth 08

03—Cerrig milltir ac uchafbwyntiau 13

04—Nodau strategol

Hyrwyddo datganoli ac annog mwy o bobl i gymryd rhan yn y broses 25

Dangos undod ac arweiniad ac ymateb yn feiddgar i newidiadau cyfansoddiadol 29

Dangos parch, cywirdeb a llywodraethu da 33

Gweithio'n gynaliadwy 36

Gofalu bod gan y Cynulliad y gwasanaeth gorau, a gaiff ei ddarparu yn y ffordd fwyaf effeithiol 38

05—Gwasanaethu Aelodau'r Cynulliad 40

AGORWYD GAN EI MAWR
OPENED BY HER MAJESTY

Rhagair

Er mwyn helpu i gynllunio a chyflenwi gwasanaethau yn ystod y Pedwerydd Cynulliad, mae'r adroddiad etifeddiaeth hwn yn adolygu gwaith Comisiwn y Cynulliad dros y pedair blynedd diwethaf.

Roedd Deddf Llywodraeth Cymru 1998 wedi creu Cynulliad Cenedlaethol Cymru yn wreiddiol fel corff corfforaethol a chanddo gyfrifoldeb dros arfer swyddogaethau seneddol a llywodraethol. Gan ei fod yn gorff corfforaethol, roedd yn dal i fodoli, yn gyfreithiol, hyd yn oed yn ystod ymgyrch etholiad—ni châi'r Cynulliad ei ddiddymu ac roedd Aelodau'n dal eu swyddi hyd at ddyddiad yr etholiad.

Drwy Ddeddf Llywodraeth Cymru 2006 ("y Ddeddf") gwahanwyd y ddwy rôl (seneddol a llywodraethol) yn ffurfiol a chrëwyd endidau cyfreithiol ar wahân i'w cyflawni: Llywodraeth Cynulliad Cymru (Llywodraeth Cymru) i arfer swyddogaethau llywodraethol a Chynulliad Cenedlaethol Cymru i arfer swyddogaethau seneddol, yn cynnwys gwneud deddfau a chraffu ar waith Llywodraeth Cymru.

Nid yw'r Cynulliad fel y mae wedi'i ailgyfansoddi'n gorff corfforaethol ond yn hytrach yn gymdeithasiad anghorfforedig o 60 o Aelodau a gaiff ei ddiddymu ychydig o wythnosau cyn pob etholiad Cynulliad a'i ailgynnull ar ôl dychwelyd yr Aelodau sydd newydd eu hethol. Felly nid yw'r Cynulliad yn gorff parhaol, di-dor ac, oherwydd hynny, nid oes ganddo'r gallu (er enghraifft) i wneud contractau hirdymor neu fod yn berchen ar eiddo. Felly, yn Neddf 2006, crëwyd y Comisiwn yn endid cyfreithiol parhaol sy'n gallu gwneud y contractau hirdymor, penodi'r staff a bod yn berchen ar yr eiddo sy'n angenrheidiol er mwyn i Gynulliad Cenedlaethol Cymru arfer ei swyddogaethau.

Rôl y Comisiwn

Dyletswydd y Comisiwn o dan y Ddeddf yw darparu'r "eiddo, y staff a'r gwasanaethau sy'n angenrheidiol at ddibenion y Cynulliad". Yn ymarferol, ystyr hyn yw mai cyfrifoldeb y Comisiwn yw:

- cael, dal a chael gwared ar unrhyw eiddo ar ran y Cynulliad;
- gwneud trefniadau i dalu Aelodau a darparu eu pensiynau a'u lwfansau ac i gyflogi staff y Cynulliad; a,
- gweithredu mewn modd priodol ac angenrheidiol i ddarparu'r gwasanaethau sy'n ofynnol i'r Cynulliad wneud ei waith.

Mae Atodlen 2 i'r Ddeddf hefyd yn caniatáu i'r Comisiwn hybu ymwybyddiaeth y cyhoedd o'r system etholiadol bresennol ar gyfer y Cynulliad neu un arfaethedig ac yn galluogi'r Comisiwn i hybu ymwybyddiaeth y cyhoedd o system bresennol llywodraeth ddatganoledig yng Nghymru neu unrhyw un sydd yn yr arfaeth.

Lluniwyd "Arweiniad i Gomisiwn Cynulliad Cenedlaethol Cymru" i gynnig un ffynhonnell wybodaeth gynhwysfawr am rôl, cyfansoddiad, swyddogaeth a chyfrifoldebau'r Comisiwn.

Edrych ymlaen at y Pedwerydd Cynulliad

A ninnau ar drothwy'r Pedwerydd Cynulliad, ar adeg pan fo'r cyd-destun cyfansoddiadol a gwleidyddol wedi newid eto, mae'n amserol i ni adolygu'r gwersi a ddysgwyd o'r pedair blynedd diwethaf ac ystyried yr heriau sydd o'n blaenau. Rydym yn gobeithio y bydd yr adroddiad hwn yn helpu'r Comisiwn newydd wrth bennu arferion da i'w cynnwys yn nulliau gweithio'r Cynulliad yn y dyfodol, ac wrth ffurfio ei flaenoriaethau strategol ar gyfer y Pedwerydd Cynulliad.

Ar ddechrau'r adroddiad mae trosolwg ar y camau a gymerodd y Comisiwn ynghylch ei strategaeth a'i drefniadaeth. Wedyn mae detholiad o gerrig milltir ac uchafbwyntiau i ddwyn i gof yr amrywiaeth sylweddol o weithgareddau yn ystod y pedair blynedd. Yn y penodau olaf mae adolygiad o gyflawniadau yn erbyn pum nod strategol y Comisiwn yn eu tro ac argymhellion i helpu'r Comisiwn yn y Pedwerydd Cynulliad.

Mae'r bleidlais o blaid rhoi pwerau deddfwriaethol i'r Cynulliad a'r sefyllfa wleidyddol newydd ar ôl etholiad y Cynulliad wedi rhoi cyd-destun newydd i'r Comisiwn newydd ar gyfer adolygu ei nodau strategol ar gyfer y Pedwerydd Cynulliad. Rydym yn gobeithio y bydd y gwersi a ddysgwyd sydd wedi'u nodi yn yr adroddiad hwn yn cyfrannu at y broses honno.

Y Gwir Anrhydeddus yr Arglwydd Dafydd Elis-Thomas
William Graham
Peter Black
Lorraine Barrett
Chris Franks

Strategaeth a threfniadaeth

Y Strategaeth ar gyfer y Trydydd Cynulliad (2007–2011)
Cytunodd y Comisiwn ar y canlynol fel diben cyffredinol: "Gwneud y Cynulliad yn gorff seneddol hygyrch ac effeithiol sy'n ennyn hyder pobl Cymru".

Cytunodd hefyd ar nodau strategol a gwerthoedd i arwain ei waith a gwaith staff y Cynulliad yn ystod y Trydydd Cynulliad.

Nodau strategol a gwerthoedd ar gyfer y Trydydd Cynulliad

Byddwn yn hyrwyddo datganoli ac yn annog mwy o bobl i gymryd rhan yn y broses.
Yn ystod y pedair blynedd nesaf rhaid i'r Cynulliad ddangos ei fod yn gweithio dros bawb yng Nghymru gan eu hannog i gymryd rhan fwy ymarferol yn y broses ddemocrataidd. Byddwn yn pwysleisio sut y mae'r Cynulliad yn effeithio er gwell ar fywydau pobl Cymru. Caiff datganoli ei ehangu'n raddol drwy Ddeddf 2006, ac mae'n bosibl y bydd refferendwm ynghylch cael mwy o bwerau i ddeddfu, a byddwn yn barod i ymgymryd â'r heriau hyn gyda brwdfrydedd.

Byddwn yn dangos undod ac arweiniad ac yn ymateb yn feiddgar i newidiadau cyfansoddiadol.
Bydd y Cynulliad yn dangos hyder a gallu wrth ddefnyddio'i bwerau newydd. Rydym yn unedig yn ein bwriad i sicrhau gwaith craffu a deddfu o'r radd flaenaf, gan gynorthwyo'r Aelodau ym mhob agwedd ar eu gwaith fel cynrychiolwyr etholedig.

Byddwn yn dangos parch, cywirdeb a llywodraethu da ym mhob agwedd ar ein gwaith.
Rhaid i ni ofalu bod modd i bobl graffu'n fanwl ar bob agwedd ar ein gwaith, rhaid i'n holl waith fod yn dryloyw a rhaid iddo adlewyrchu natur amrywiol Cymru a'i hieithoedd a'r modd yr ydym yn delio â'i phobl ac yn eu cynnwys yn ein gwaith.

Byddwn yn gweithio'n gynaliadwy.
Byddwn yn dangos arweiniad yn y ffordd yr ydym yn rheoli ein gwaith a'n hystâd a'n nod yw sicrhau ein bod yn gwneud hynny yn y ffordd fwyaf cynaliadwy bosibl.

Byddwn yn gofalu bod gan y Cynulliad y gwasanaeth gorau, a gaiff ei ddarparu yn y ffordd fwyaf effeithiol
Byddwn yn codi safon y gwasanaethau a ddarperir i'r Aelodau a phobl Cymru, gan ddangos ein bod yn defnyddio'n hadnoddau'n ddoeth ac yn effeithiol ac yn rhoi gwerth am arian. Gwasanaethu, yng nghyswllt yr Aelodau a phawb sy'n ymwneud â'r Cynulliad, yw'r ethos sydd wrth wraidd popeth a wnawn.

Ein gwerthoedd
Mae Comisiwn y Cynulliad a'i staff yn:
- gweithredu er lles y Cynulliad bob amser;
- cynnal safonau uchel ac yn gwneud yr hyn yr ydym yn addo ei wneud;
- gweithio'n broffesiynol ac yn arloesol;
- gweithio'n agored ac yn gydweithredol;
- trin pawb â pharch.

Meysydd cyfrifoldeb y Comisiynwyr

Mae'r Comisiynwyr yn gyfrifol yn gorfforaethol am arfer y swyddogaethau sydd wedi'u rhoi i'r Comisiwn, lywodraethu'r corff ac, yn unol â hynny, am weithredu er budd y Cynulliad cyfan. Ar gyfer y Trydydd Cynulliad, roedd cyfrifoldebau'r Comisiwn wedi'u rhannu'n bortffolios gwahanol. Roedd gan bob Comisiynydd gyfrifoldeb unigol dros faes gwaith penodol. Roedd y meysydd portffolio hyn yn rhai trawsbynciol a strategol ac yn caniatáu i Gomisiynwyr weithio ar draws amryw o wasanaethau.

Portffolios y Comisiynwyr

Cadeirydd y Comisiwn—Y Gwir Anrhydeddus Yr Arglwydd Elis-Thomas AC
Roedd y Comisiwn o dan gadeiryddiaeth y Llywydd, a oedd â chyfrifoldeb arbennig dros hyrwyddo ymgysylltiad democrataidd; arweiniad ardderchog; datblygu pwerau deddfu'r Cynulliad yn y dyfodol a chysylltiadau allanol.

Comisiynydd y Cynulliad Cynaliadwy—Lorraine Barrett AC
Roedd y portffolio hwn yn cynnwys cyfrifoldeb dros gydraddoldeb; iaith; yr amgylchedd a bod yn niwtral o ran carbon; caffael cynaliadwy a rheoli'r ystad.

Comisiynydd y Cynulliad a'r Dinesydd—Peter Black AC
Roedd y portffolio hwn yn cynnwys edrych ar ansawdd craffu a'r broses ddeddfu; cyfathrebu allanol; TGCh; addysg ym maes dinasyddiaeth; materion cyfreithiol a Rhyddid Gwybodaeth.

Comisiynydd y Cynulliad sy'n Gwella—Chris Franks AC
Roedd y portffolio hwn yn cynnwys edrych ar wella gwasanaethau i Aelodau a dinasyddion; cynnwys rhanddeiliaid yng ngwaith y Cynulliad; cynllunio strategol; ac ystyried gwerth am arian.

Comisiynydd Adnoddau'r Cynulliad—William Graham AC
Roedd y portffolio hwn yn cynnwys edrych ar reoli asedau'r Cynulliad; pobl y Cynulliad (gan gynnwys staff, contractwyr, gwasanaethau a ddarperir i gynorthwyo staff cymorth Aelodau'r Cynulliad); cyllid; cyflogau a lwfansau Aelodau; effeithlonrwydd a llywodraethu da.

Claire Clancy
Prif Weithredwr a Chlerc y Cynulliad

Y Gyfarwyddiaeth Gweithrediadau–

Dianne Bevan
Prif Swyddog Gweithredu

Connie Cockburn
Pennaeth Ystadau a TGCh

Steven O'Donoghue
Pennaeth Adnoddau'r Cynulliad

Non Gwilym
Pennaeth Cyfathrebu Allanol

Cyfarwyddiaeth Busnes y Cynulliad–

Adrian Crompton
Cyfarwyddwr Busnes y Cynulliad

Sulafa Halstead
Pennaeth Pwyllgorau'r Cynulliad

Mair Parry-Jones
Pennaeth y Gwasanaeth Cyfieithu a Chofnodi

Kathryn Potter
Pennaeth Gwasanaeth Ymchwil yr Aelodau

Sian Wilkins
Pennaeth Gwasanaethau'r Siambr a Deddfwriaeth

Y Gyfarwyddiaeth Gwasanaethau Cyfreithiol–

Keith Bush
Cyfarwyddwr Gwasanaethau Cyfreithiol

Yr Uned Gorfforaethol–

Craig Stephenson
Pennaeth yr Uned Gorfforaethol

Strwythur y sefydliad

Yn ystod cyfarfod cyntaf y Comisiwn ym mis Mehefin 2007, cytunodd y Comisiwn, yn unol â'r Ddeddf, i ddirprwyo ei swyddogaethau, gan gynnwys ei gyfrifoldeb dros reoli staff, i'r Prif Weithredwr a Chlerc y Cynulliad, yn ddarostyngedig i nifer o eithriadau ac amodau.

Sefydlwyd strwythur trefniadol newydd, wedi'i ategu gan adnoddau priodol, i hybu gallu'r Cynulliad i weithredu'n effeithiol fel deddfwrfa. Penodwyd tri Chyfarwyddwr—Prif Swyddog Gweithredu, Cyfarwyddwr Busnes y Cynulliad a Phrif Gynghorydd Cyfreithiol/ Cyfarwyddwr y Gwasanaethau Cyfreithiol. Yn ystod oes y Cynulliad, cryfhawyd nifer o swyddogaethau er mwyn sicrhau bod y Cynulliad yn gallu gweithredu'n effeithiol fel deddfwrfa a darparu cymorth effeithiol i Aelodau'r Cynulliad, yn ogystal ag ymgysylltu'n effeithiol ag etholwyr Cymru.

Sefydlwyd trefniadau llywodraethu corfforaethol cadarn o'r dechrau. Un agwedd ar hynny oedd sefydlu Pwyllgor Llywodraethu Corfforaethol, a elwir bellach yn Bwyllgor Archwilio, i gynghori'r Comisiwn a'r Prif Weithredwr ar faterion cyllid, archwilio a llywodraethu corfforaethol.

Er mwyn sicrhau bod Comisiynwyr ac uwch swyddogion yn gallu elwa o ystod eang o brofiad i'w helpu i gyflawni swyddogaethau'r Comisiwn, ym mis Tachwedd 2007 penododd y Comisiwn gynghorwyr annibynnol i weithredu mewn cymhwyster anweithredol annibynnol. Mae'r cynghorwyr annibynnol wedi cynnig her adeiladol ym mhob rhan o fusnes y Comisiwn gyda'r bwriad o sicrhau craffu ar bob agwedd ar strategaeth a chyflawniad o safbwynt effeithiolrwydd ac effeithlonrwydd. Cyfranasant at fonitro perfformiad a chynnydd y corff, gan gynnwys y defnydd o adnoddau dynol ac ariannol, a chadw trosolwg beirniadol ar reolaethau a gweithdrefnau ariannol y corff.

Blwyddyn	Nifer y staff–cyfanswm y cyfrif pennau	Cyfwerth ag amser llawn
31 Mawrth 2011	342	326.72
31 Mawrth 2010	379	364.38
31 Mawrth 2009	362	348.20
31 Mawrth 2008	321	308.11
31 Mawrth 2007	300	286.75

Cynghorwyr annibynnol y Comisiwn

Mair Barnes
Mae Mair Barnes yn dal nifer o gyfarwyddiaethau anweithredol ac mae'n gyn Gadeirydd i Vantios ccc ac yn gyn Reolwr Gyfarwyddwr ar Woolworths ccc. Mae wedi dal cyfarwyddiaethau anweithredol yn yr Adran Masnach a Diwydiant a Swyddfa'r Cabinet.

Richard Calvert
Ailymunodd Richard â'r Adran dros Ddatblygu Rhyngwladol yn Awst 2009 fel Cyfarwyddwr Cyffredinol dros Gyllid a Pherfformiad Corfforaethol ar ôl bod am ddwy flynedd a hanner yn yr Asiantaeth Safonau Bwyd, lle'r oedd yn dal swydd Cyfarwyddwr Strategaeth ac Adnoddau. Y rôl olaf a oedd gan Richard yn yr Adran dros Ddatblygu Rhyngwladol, cyn mynd i'r Asiantaeth Safonau Bwyd, oedd Cyfarwyddwr Cyllid a Pherfformiad Corfforaethol. Mae Richard yn Gyfrifydd Rheoli cymwysedig, ac mae wedi cyflawni nifer o rolau anweithredol yn y sector cyhoeddus.

Tim Knighton
Ar hyn o bryd mae Tim Knighton yn Gyfarwyddwr Cyflenwi Atebion Busnes yn Nhŷ'r Cwmnïau. Cyn dod i Dŷ'r Cwmnïau yn 2007 fel Cyfarwyddwr Cyllid, treuliodd Tim ddeng mlynedd gyda Tesco ccc mewn amryw o rolau cyllid, gan ddal cyfrifoldeb yn olaf am ei weithrediad gwasanaethau ar y cyd yn y DU. Cyn hyn roedd yn Gyfarwyddwr Gweithredol gyda Goldman Sachs yn ei Is-adran Marchnad Gyfalaf.

Yr Athro Robert Pickard
Mae'r Athro Robert Pickard wedi dal nifer mawr o benodiadau cyhoeddus, llawer ohonynt ym maes iechyd a lles. Ymysg ei benodiadau presennol, mae'n un o Gymrodyr Cymdeithas Frenhinol Meddygaeth. Mae'n wyddonydd o ran ei gefndir.

Cwestiynau i Gomisiwn y Cynulliad

Yn unol â Rheolau Sefydlog, caiff Aelodau'r Cynulliad gyflwyno cwestiynau i'r Comisiwn am unrhyw fater sy'n ymwneud â chyfrifoldebau'r Comisiwn—i gael ateb ysgrifenedig neu lafar.

Cwestiynau ysgrifenedig
Cyflwynir cwestiynau ysgrifenedig gan Aelodau'r Cynulliad a bydd ysgrifenyddiaeth y Comisiwn yn comisiynu ateb drafft. Wedi iddo gael ei glirio gan y Cyfarwyddwr perthnasol, caiff ei gyflwyno i'r Comisiynydd Cynulliad sydd â chyfrifoldeb dros ei gynnwys yn ei bortffolio er mwyn ei gymeradwyo. Rhoddir yr ymateb y cytunir arno i'r Aelod a gyflwynodd y cwestiwn a chaiff ei gyhoeddi fel rhan o Gofnod y Trafodion.

Yn y Trydydd Cynulliad, cyflwynwyd 54 o gwestiynau ysgrifenedig ar amryw o bynciau a oedd yn cynnwys:

– cost gweithgareddau Comisiwn y Cynulliad ar adeg y Nadolig, diwrnodau cwrdd i ffwrdd i staff, ailfrandio'r Cynulliad, hyfforddiant Cymraeg, biliau am atgyweirio'r Senedd ac Uned Heddlu'r Cynulliad;
– niferoedd y staff sydd wedi'u disgyblu, eu hatal dros dro neu eu diswyddo;
– mynediad i'n hadeiladau ar gyfer pobl anabl;
– materion cynaliadwyedd.

Cwestiynau llafar

Caiff amser ei neilltuo ym mhob pedair wythnos y bydd y Cynulliad yn cwrdd i Aelodau ofyn cwestiynau llafar sy'n ymwneud â busnes y Comisiwn. Yn y Trydydd Cynulliad, cytunodd y Comisiynwyr y byddai un Comisiynydd yn ei dro'n ateb yr holl gwestiynau ym mhob mis mewn trefn gylchol yn hytrach nag ymateb yn unigol i gwestiynau unigol yn eu maes portffolio. Cyflwynir cwestiynau o leiaf bum diwrnod gwaith, ond heb fod yn fwy na deg diwrnod gwaith, cyn eu bod i gael eu hateb a phenderfynir ar drefn y cwestiynau llafar drwy gymysgiad ar hap yn y Swyddfa Gyflwyno.

Bydd ysgrifenyddiaeth Comisiwn y Cynulliad yn comisiynu ymatebion drafft a phapurau briffio cefndirol ar gyfer pob un o'r cwestiynau ac anfonir y rhain wedyn at y Comisiynydd i'w cymeradwyo'n derfynol. Cyn y Cyfarfod Llawn, trefnir sesiynau briffio gyda staff y Cynulliad yn ôl yr angen. Atebwyd 54 o gwestiynau llafar yn y Trydydd Cynulliad ac fe'u cyflwynwyd gan Aelodau o bob un o'r pleidiau. Roedd cwestiynau llafar yn cwmpasu amryw o bynciau gan gynnwys:

– rôl y Comisiwn yn y refferendwm ar bwerau deddfu i'r Cynulliad;
– cyllideb flynyddol ac arbedion gweinyddol y Comisiwn;
– ymweliadau gan ysgolion â'r Cynulliad;
– arlwyo;
– mannau parcio i staff;
– diddymu;
– prosiectau TGCh;
– cynnydd ar y Bwrdd Taliadau annibynnol.

Cwestiynau brys

Caiff Aelod gyflwyno cais am gwestiwn brys i'w ateb gan Gomisiwn y Cynulliad ond ni chafwyd cais o'r fath yn y Trydydd Cynulliad.

Y Trydydd Cynulliad: rhai o'r cerrig milltir ac uchafbwyntiau

2007

Mai

Cynhaliodd y Cynulliad ei Gyfarfod Cyntaf o'r Trydydd Cynulliad ym Mai, am y tro cyntaf o dan Ddeddf Llywodraeth Cymru 2006 a chafodd y corff corfforaethol mwy ei rannu'n ffurfiol yn Gynulliad Cenedlaethol Cymru a Llywodraeth Cymru.

Etholwyd Llywydd a Dirprwy Lywydd.

Mehefin

Agorwyd y Trydydd Cynulliad yn swyddogol gan Ei Mawrhydi Y Frenhines, Ei Fawrhydi Brenhinol Dug Caeredin, Ei Fawrhydi Brenhinol Tywysog Cymru ac Ei Mawrhydi Brenhinol Duges Cernyw ym mhresenoldeb Aelodau, y farnwriaeth, cynrychiolwyr llywodraeth leol, llefarwyr seneddau cysylltiedig yn y DU, y Gymanwlad ac Ewrop, diplomyddion a chynrychiolwyr pobl hŷn a phobl ifanc o bob rhan o Gymru.

Etholwyd Comisiynwyr a chawsant eu cyfarfod cyntaf.

Cyflwynwyd y Gorchymyn Cymhwysedd Deddfwriaethol cyntaf i'w gynnig gan y Llywodraeth (Gorchymyn Anghenion Dysgu Ychwanegol 2008). Cynhaliwyd balotau cyntaf yr Aelodau–a'u hennill gan Ann Jones (Gorchymyn Cymhwysedd Deddfwriaethol ynghylch Diogelwch Tân Domestig) a Jenny Randerson (Mesur Bwyta'n Iach mewn Ysgolion).

Gorffennaf

Cytunodd y Comisiwn ar ei fframwaith strategol ar gyfer y Trydydd Cynulliad, gan bennu pum nod allweddol a'i weledigaeth i wneud y Cynulliad yn gorff seneddol hygyrch ac effeithiol sy'n ennyn hyder ym mhobl Cymru.

Cyflwynwyd y Mesur cyntaf wedi'i gynnig gan y Llywodraeth (Mesur Gwneud Iawn am Gamweddau'r GIG 2008).

Cynhaliodd y Pwyllgor Cynaliadwyedd gyfarfod ffurfiol yn Sioe Frenhinol Cymru–y cyfarfod cyntaf ffurfiol gan un o bwyllgorau'r Trydydd Cynulliad y tu allan i Gaerdydd.

Cyhoeddwyd Cynllun Iaith Gymraeg y Cynulliad ar gyfer 2007–11, gan ddatgan uchelgais y Cynulliad i fod yn gorff gwirioneddol ddwyieithog a rhoi dwyieithrwydd yn ganolog i bob agwedd ar ei waith.

Medi

Traddodwyd araith gan y Llywydd i nodi dengmlwyddiant y refferendwm ar ddatganoli yng Nghymru. Galwodd am fabwysiadu'r termau Cynulliad a Llywodraeth Cymru i'w gwneud yn haws i'r cyhoedd ddeall y gwahanol rolau.

Hydref

Lansiwyd Operation Black Vote i helpu i ymateb i'r diffyg o ran cyfranogi democrataidd gan bobl dduon a lleiafrifoedd ethnig yng Nghymru.

Croesawodd y Senedd ei 500,000fed ymwelydd–Maura Buckley, a oedd yn ymweld â'r Cynulliad ar ei phen blwydd yn 71 oed.

Craffodd y Pwyllgor Cyllid ar gyllideb y Comisiwn am y tro cyntaf, gan fynegi ei gymeradwyaeth i ddull agored y Comisiwn o ymdrin â'i broses gyllideb a'i barodrwydd i gymryd rhan yn llawn mewn craffu parhaus.

Cafodd y Comisiwn gydnabyddiaeth drwy ddyfarnu'r Tic Dwbl Anabledd, sy'n dangos rhagoriaeth wrth sicrhau amrywiaeth yn y modd yr ydym yn recriwtio ac yn datblygu staff anabl.

Tachwedd

Craffodd y Pwyllgor Cyllid ar gynigion cyllideb Llywodraeth Cymru am y tro cyntaf, gan gwrdd bum gwaith i gyd a gwneud argymhellion, y derbyniwyd nifer ohonynt gan Lywodraeth Cymru.

Penodwyd pedwar cynghorydd annibynnol i sicrhau bod Comisiwn y Cynulliad ac uwch reolwyr yn cael cymorth a her adeiladol wrth gyflawni eu rolau.

Ailedrychwyd ar adroddiad hygyrchedd y Senedd a gwnaed gwelliannau o ran hygyrchedd o ganlyniad.

Cynhaliodd Public Affairs Cymru ginio mawreddog yn y Pierhead i ddathlu ei ben blwydd cyntaf.

Rhagfyr

Cyfarfu'r Pwyllgor Llywodraethu Corfforaethol am y tro cyntaf i gynghori'r Comisiwn ynghylch risg, archwilio, llywodraethu da ac arferion ariannol. Cyflwynwyd y Datganiad Rheolaeth Fewnol, a fyddai'n dod yn rhan annatod o brosesau'r corff drwy gydol y flwyddyn.

Datblygwyd rhwydwaith staff Pobl Lesbiaidd, Hoyw, Deurywiol a Thrawsrywiol i ddarparu cymorth anffurfiol i weithwyr sy'n bobl lesbiaidd, hoyw, deurywiol neu drawsrywiol a chymryd rhan ym mhroses asesu'r effaith ar gydraddoldeb.

Cyflwynodd y Pwyllgor Cyllid ei adroddiad cyntaf am gyllideb Llywodraeth Cymru.

Cyfarfu'r panel annibynnol cyntaf ar Gymorth Ariannol i Aelodau Cynulliad am y tro cyntaf.

Craffodd y Pwyllgor Cyfle Cyfartal ar Adroddiad Blynyddol y Comisiwn ar Gydraddoldeb am y tro cyntaf.

2008

Ionawr

Cynhaliodd y Pwyllgor Iechyd a Lles ymgynghoriad yn y Senedd ar ei ymchwiliad i Gydsyniad Tybiedig ar gyfer Rhoi Organau, gan wahodd aelodau o'r cyhoedd i roi eu barn. Cydweithiodd y Pwyllgor â'r tîm Addysg i fynd â'r ymgynghoriad i ysgolion.

Cynhaliodd y Pwyllgor Cyfle Cyfartal adolygiad o ganlyniadau ei ymchwiliad i Ddarparu Gwasanaethau ar gyfer Pobl Ifanc Anabl, gan weithio gyda'r un grŵp o bobl ifanc anabl i nodi newidiadau.

Estynnodd y Llywydd groeso i Is-lywydd y Comisiwn Ewropeaidd i'r Senedd. Cynullwyd Pwyllgor o'r Cynulliad Cyfan am y tro cyntaf i roi cyfle i Aelodau gymryd rhan mewn dadl â Ms Margot Wallström.

Daeth y Mesur Cynulliad cyntaf i ddiwedd y cam cyntaf yn y broses ddeddfu pan drafodwyd ef mewn Cyfarfod Llawn. Nod Mesur Gwneud Iawn am Gamweddau'r GIG (Cymru) oedd ei gwneud yn haws ac yn gyflymach i gleifion y GIG hawlio digolledіad os aiff rhywbeth o'i le ar eu triniaeth.

Rhoddwyd gwobr wleidyddol glodfawr Channel 4/Cymdeithas Hansard am Operation Black Vote.

Cynhaliwyd y cyfarfod cyntaf ar y cyd gan un o bwyllgorau'r Cynulliad a Phwyllgor Materion Cymreig Tŷ'r Cyffredin i graffu ar ddeddfwriaeth arfaethedig ynghylch gofal cartref.

Sefydlwyd Pwyllgor Taliadau annibynnol i ystyried a gwneud argymhellion ynghylch tâl a pherfformiad uwch swyddogion mewn modd tryloyw a chadarn.

Lansiwyd 'Cyfnewid', sef mecanwaith i roi cyfle i staff y Cynulliad fynegi barn am bynciau corfforaethol.

Chwefror

Cyflwynodd Jonathan Morgan AC Orchymyn arfaethedig ynghylch hawliau i gleifion Iechyd Meddwl—y Gorchymyn Cymhwysedd Deddfwriaethol cyntaf a gynigiwyd gan Aelod i gyrraedd y cam hwn.

Cymeradwywyd y Gorchymyn cyntaf gan y Cynulliad—Gorchymyn a gynigiwyd gan y Llywodraeth a oedd yn ymwneud ag addysg a hyfforddiant.

Cynhaliwyd seminar gan y Prif Gynghorydd Cyfreithiol ar fynediad at ddeddfwriaeth Cymru, i ystyried ffyrdd i sicrhau mynediad rhwydd ac effeithiol at wybodaeth ddibynadwy am ddeddfwriaeth Cymru a phwerau statudol Gweinidogion Cymru.

Mawrth

Cyflwynwyd y Mesur cyntaf wedi'i gynnig gan Aelod (Bwyta'n Iach mewn Ysgolion 2008).

Cyflwynodd Gwasanaeth Ymchwil yr Aelodau wasanaeth tracio ar-lein a oedd wedi'i ddatblygu i helpu'r cyhoedd i gael gwell dealltwriaeth o waith y pwyllgorau craffu a deddfwriaeth.

Ar ôl cynnal proses recriwtio agored gyda chymorth staff y Cynulliad o dan gadeiryddiaeth Alun Cairns AC, enwebodd y Cynulliad Peter Tyndall yn Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru—cadarnhawyd y penodiad gan Ei Mawrhydi Y Frenhines.

Cyhoeddwyd adroddiad y panel annibynnol cyntaf ar Gymorth Ariannol i Aelodau'r Cynulliad a wnaeth argymhellion am gyflogau Aelodau a gafodd eu derbyn gan y Comisiwn.

Ebrill

Cafwyd Cymeradwyaeth Frenhinol i'r Gorchymyn cyntaf a oedd wedi'i gynnig gan y Llywodraeth (Gorchymyn Cynulliad Cenedlaethol Cymru (Cymhwysedd Deddfwriaethol) (Addysg a Hyfforddiant) 2008).

Lansiwyd Siambr Hywel fel y siambr drafod bwrpasol gyntaf yn Ewrop i bobl ifanc, a cham pwysig gan y Cynulliad i gynnwys pobl ifanc drwy ddefnyddio'r dechnoleg ddiweddaraf.

Cyflwynwyd system e-ddeisebau'r Cynulliad, ar ôl ei lansio gan Peter Black AC, gan arwain at gynnydd sylweddol yn nifer y deisebau a gyflwynwyd. Hefyd cyflwynodd y Cynulliad senedd.tv, e-fforymau, a chyfleuster pleidleisio cyflym ar gyfer ymgyngoriadau ar-lein gan bwyllgorau.

Gwnaed gwaith adnewyddu yn Nhŷ Hywel er mwyn hybu cynaliadwyedd, gan ddefnyddio goleuadau sy'n cael eu cynnau gan synhwyrydd, carpedi â 55 y cant o'u defnydd wedi'i ailgylchu, systemau gwresogi/oeri mwy effeithlon, dodrefn wedi'u cyflenwi'n lleol a gwell defnydd o le. Gosodwyd peiriannau sychu dwylo ynni-effeithlon yn yr holl doiledau, i'w defnyddio yn lle tyweli papur fel bod tua 4–6 tunnell fetrig yn llai o wastraff yn cael eu hanfon i safleoedd tirlenwi bob blwyddyn.

Ffurfiwyd Bwrdd Rheoli i gymryd lle'r Bwrdd Gweithredol. Roedd y Bwrdd newydd yn cynnwys Penaethiaid Gwasanaethau yn ogystal â chyfarwyddwyr a'r Prif Weithredwr ac roedd ganddo gyfrifoldeb dros faterion rheoli, gweithredu a pholisi.

Cymeradwywyd Bathodyn Brenhinol Cymru i'w ddefnyddio ar Fesurau Cynulliad cyhoeddedig. Mae cymeriad Cymreig neilltuol i'r bathodyn ac felly mae'n briodol i ddangos natur unigryw Mesurau Cynulliad fel deddfwriaeth Gymreig.

Mai

Mesur Gwneud Iawn am Gamweddau'r GIG (Cymru) 2008 oedd yr eitem gyntaf o ddeddfwriaeth sylfaenol i'w phasio gan y Cynulliad Cenedlaethol, y ddeddf Gymreig gyntaf i'w phasio ers yr oesoedd canol a'r ddeddf ddwyieithog gyntaf erioed i'w phasio ym Mhrydain.

Roedd gwaith celf gan Dylan Hammond a oedd yn cynnwys portreadau mewn tunplat o'r Farwnes Thatcher ac Aneurin Bevan yn destun trafod a dadlau pan gafodd ei osod ym mlaen y Senedd.

Traddodwyd araith gan y Llywydd i nodi diwedd blwyddyn gyntaf y setliad datganoli newydd lle y dywedodd ei fod yn falch o'r ffordd yr ydym wedi ymateb i heriau Cyfansoddiad newydd Cymru a'i bwerau deddfu.

Rhoddodd y Llywydd ac Adrian Crompton dystiolaeth i Bwyllgor Cyfiawnder Tŷ'r Cyffredin fel rhan o'i ymchwiliad i ddatganoli ar ôl deng mlynedd.

Mehefin

Croesawyd Ei Fawrhydi Brenhinol Tywysog Cymru gan y Cynulliad i siarad yn y colocwiwm 'Dyfodol Cyllid' a drefnwyd gan y WCVA yn y Pierhead. Yn ogystal â hynny, agorodd Siambr Hywel yn swyddogol.

Dechreuodd y Comisiwn ar ymgynghoriad cyhoeddus ar ei Gynllun Cydraddoldebau Sengl a Chynllun Gweithredu drafft.

Craffodd Pwyllgor Archwilio'r Cynulliad ar waith swyddogion mewn cysylltiad ag adeiladu'r Senedd mewn sesiwn heriol ond cadarnhaol. Canolbwyntiodd y Pwyllgor ar gynaliadwyedd yr adeilad, gan gynnwys ei ddefnydd o ynni.

Gorffennaf

Cyhoeddodd Comisiwn Cynulliad Cenedlaethol Cymru ei adroddiad blynyddol cyntaf.

Dathlodd y Pwyllgor Deisebau ei flwyddyn gyntaf lwyddiannus drwy gynnal cyfarfod cyhoeddus yn Sioe Frenhinol Cymru. Cafwyd mwy na 100 o ddeisebau yn ystod ei flwyddyn gyntaf.

Awst

Penodwyd panel annibynnol, o dan gadeiryddiaeth Syr Roger Jones, i adolygu system tâl a lwfansau Aelodau'r Cynulliad.

Croesawodd y Llywydd arwyr olympaidd Cymru i'r Senedd, pan gyrhaeddodd y medalwyr aur Nicole Cooke a Geraint Thomas a'r medalwr arian David Davies ar ôl taith mewn bws agored o gwmpas Bae Caerdydd.

Medi

Lansiwyd gwasanaeth addysg allgyrch ar gyfer de Cymru.

Cyhoeddwyd arolwg a oedd wedi'i gomisiynu gan y Cynulliad o ddealltwriaeth y cyhoedd o'r sefyllfa wleidyddol yng Nghymru a oedd yn dangos bod mwy na 70 y cant o bobl o blaid datganoli pŵer yn rhannol neu'n llawn i Gymru.

Tachwedd

Cynhaliwyd cynhadledd dan nawdd y Cynulliad ynghylch Safbwyntiau ar Gyfranogiad Ieuenctid, gyda'r bwriad o feithrin cysylltiadau buddiol rhwng nifer o gyrff yn y DU a oedd â diddordeb mewn cymell pobl ifanc i gymryd rhan yn y broses ddemocrataidd.

Lansiodd y Cynulliad ei Gynllun Cydraddoldeb Sengl.

Enillodd y Cynulliad ddyfarniad Lefel 5 o dan System Reoli Amgylcheddol y Ddraig Werdd i'r ystad gyfan, sef y lefel uchaf y gellir ei chyrraedd yn y DU.

Rhagfyr

Croesawodd y Llywydd ei gymheiriaid yn yr Alban a Gogledd Iwerddon i'r Cynulliad i helpu i ddatblygu a chryfhau'r cysylltiadau gweithio agos rhwng deddfwrfeydd datganoledig y DU.

Enillodd y Llywydd Wobr Gwleidydd y Flwyddyn Wales Yearbook 2008 am ei ran yn y gwaith o drawsnewid y Cynulliad yn wir ddeddfwrfa sy'n pasio deddfau Cymreig o dan ei bwerau newydd.

Dathlwyd Diwrnod Rhyngwladol Pobl Anabl yn y Cynulliad gyda rhaglen a oedd yn cynnwys gweithdai hyfforddiant hygyrch, cyflwyniadau gan baralympiaid, trafodaethau am hawliau anabledd a DVD ar hygyrchedd adeiladau cyhoeddus yng Nghymru.

2009

Ionawr

Enwyd y Cynulliad Cenedlaethol yn un o'r 100 o gyflogwyr sy'n fwyaf ystyriol o bobl hoyw yn y DU, yn ôl Mynegai Cydraddoldeb yn y Gweithle Stonewall 2009, fel mai'r Cynulliad oedd y cyflogwr a oedd wedi gwella mwyaf yng Nghymru o ran cynnig gweithle ystyriol o bobl hoyw a'r cyflogwr a oedd wedi gwella'n ail fwyaf yn y DU.

Mawrth

Dechreuwyd cynnwys clipiau sain dwyieithog gyda datganiadau'r Cynulliad i'r cyfryngau, i helpu gorsafoedd radio lleol i gynnwys mwy o wybodaeth am y Cynulliad.

Cafodd y Pwyllgor Deisebau ei 150fed ddeiseb gan Glwb Gateway Iau Rhydaman, yn galw am nofio am ddim i blant a phobl ifanc.

Ebrill

Cyhoeddwyd adolygiad ichange a oedd yn canolbwyntio ar y modd y gallai'r Cynulliad ddefnyddio TG i weithio ac ymgysylltu â'r cyhoedd yn well. Roedd yr adolygiad wedi'i seilio ar ymgynghoriad cynhwysfawr ag Aelodau, eu staff, staff y Cynulliad a rhanddeiliaid. Dechreuwyd gweithio ar newidiadau mewn rhwydweithiau TGCh, a phenderfynwyd ar galedwedd a meddalwedd i sicrhau bod technoleg yn cyfrannu'n llawn at waith y Cynulliad.

Galwodd y Cynulliad am dystiolaeth fideo am y tro cyntaf wrth i'r Pwyllgor Cynaliadwyedd ddechrau ar ei ymchwiliad i lifogydd.

Mai

Dengmlwyddiant y Cynulliad. Cynhaliodd y Llywydd barti pen blwydd yn ddeg oed i ddeg o blant a oedd yn dathlu eu pen blwydd yr un pryd â'r Cynulliad ar 12 Mai 2009.

Lansiwyd Bws Allgymorth amlgyfrwng yn Venue Cymru yn Llandudno, a oedd yn galluogi pobl o bob rhan o Gymru i ddysgu mwy am y ffordd y mae'r Cynulliad yn gweithio, gadael negeseuon fideo i Aelodau a darparu tystiolaeth ar gyfer ymchwiliadau pwyllgorau.

Aeth y Pwyllgor Plant a Phobl Ifanc â Dewi'r Ddraig i Eisteddfod yr Urdd yng Nghaerdydd i annog pobl ifanc i fynegi eu barn am waith y Cynulliad yn y dyfodol.

Cynhaliwyd Eisteddfod yr Urdd ym Mae Caerdydd, a chymerodd y Senedd ran yn y digwyddiad swyddogol drwy ddarparu lle i'r arddangosfa Celf a Chrefft a'i 400 o weithiau celfyddydol ac i'r set rhaglenni teledu lle y cafwyd darllediadau byw bob diwrnod.

Mehefin

Cynhaliodd y Pwyllgor Cynaliadwyedd ymchwiliad i lifogydd yng Nghymru gan ddefnyddio bws y Cynulliad a chynnal cyfarfodydd cyhoeddus ledled Cymru i glywed yn uniongyrchol gan bobl yn yr ardaloedd lle y cafwyd llifogydd. Cynhyrchwyd ffilm fideo fyr o farn y bobl fel rhan o'r ymchwiliad.

Dechreuwyd cyhoeddi treuliau Aelodau'r Cynulliad ar wefan y Cynulliad, a chafwyd 2,000 o drawiadau yn y 24 awr gyntaf. Croesawyd y 750,000fed ymwelydd i'r Senedd.

Cynhaliwyd cyfarfod ffurfiol o Gynhadledd Llefarydd Tŷ'r Cyffredin yn y Cynulliad, a chlywodd Gomisiynydd y Cynulliad Cynaliadwy am y modd y mae'r Cynulliad yn a rwain y blaen o ran cydbwysedd y rhywiau mewn cynrychiolaeth wleidyddol.

Gorffennaf

Cyhoeddwyd adroddiad Yn Gywir i Gymru a oedd yn cynnig gwelliannau i'r system cymorth ariannol i Aelodau'r Cynulliad. Roedd yn adolygiad annibynnol cynhwysfawr a phellgyrhaeddol o dâl Aelodau a lwfansau ar gyfer teithio, llety, cyllid ar gyfer swyddfeydd etholaeth a rhanbarth a staff cymorth. Derbyniodd y Comisiwn bob un o'r 108 o argymhellion a dechreuwyd eu gweithredu ar unwaith.

Cafodd y Senedd ei chydnabod fel yr adeilad llywodraeth mwyaf gwyrdd yn y DU—daeth y cyhoeddiad yr un diwrnod â Diwrnod Prydain Werdd ar 10 Gorffennaf.

Cyhoeddodd y Comisiwn ei ail adroddiad blynyddol, gan ganolbwyntio ar sut i wneud i ddemocratiaeth weithio yng Nghymru.

Medi

Ymwelodd 60 o bobl ifanc â'r Cynulliad i gymryd rhan yn Sgwad Sgwennu'r Academi. Yn ogystal â chymryd rhan mewn dadl, anogwyd y bobl ifanc i chwilio am ysbrydoliaeth o'r Senedd er mwyn cyfansoddi cerddi ynghylch datganoli.

Ymwelodd Llefarydd Tŷ'r Cyffredin, John Bercow AS, â'r Cynulliad i gwrdd â'r Llywydd er mwyn dysgu mwy am waith y Cynulliad ac, yn benodol, beth mae'r Cynulliad yn ei wneud i gymell mwy o bobl i gymryd rhan yn y broses ddemocrataidd drwy e-ddeisebau a Senedd.tv.

Crëwyd pedwaredd ystafell bwyllgora er mwyn cael mwy o le ar gyfer gwaith cynyddol y pwyllgorau.

Cynhaliwyd gweithdy arweinyddiaeth gan Gemau Ysgol y DU, sy'n cael ei reoli gan yr Ymddiriedolaeth Chwaraeon Ieuenctid, ar gyfer ei arweinwyr a gwirfoddolwyr ifanc yn Siambr Hywel cyn y seremoni agoriadol.

Hydref

Daeth y Senedd yn un o adeiladau cyhoeddus mwyaf ynni-effeithlon y DU pan uwchraddiwyd ei Thystysgrif Arddangos Ynni o C i B.

Lansiwyd Camu Ymlaen Cymru– prosiect cyffrous i Gymru gyfan mewn partneriaeth â CLILC a Llywodraeth Cymru i helpu'r rheini sydd heb arfer cymryd rhan mewn gwleidyddiaeth i gael profiad o weithio gydag Aelodau o'r Cynulliad a chynghorwyr lleol ac i gymryd rhan mewn bywyd dinesig a chyhoeddus er mwyn dod yn genhadon dros ddemocratiaeth o fewn eu cymunedau a'u grwpiau.

Cyflwynwyd y Mesur cyntaf i'w gynnig gan y Comisiwn gyda'r bwriad o greu corff statudol, annibynnol i benderfynu ar dâl a lwfansau Aelodau.

Pasiodd y Cynulliad y ddeddfwriaeth gyntaf i'w chyflwyno gan Bwyllgor (y Mesur Comisiynydd Safonau) i roi swydd y Comisiynydd ar sail statudol.

Tachwedd

Cyflwynwyd adroddiad gan Gonfensiwn Cymru Gyfan a oedd yn datgan bod symud tuag at bwerau deddfu llawn i'r Cynulliad ym mhob un o'r meysydd a ddatganolwyd yn cynnig mantais sylweddol o'i gymharu â'r trefniadau cyfredol.

Cytunodd y Comisiwn ar ei Strategaeth Rheoli Carbon, gan rwymo'r Cynulliad i gyrraedd y nod ymestynnol o fod yn garbon niwtral erbyn 2015, drwy ddatblygu arferion busnes mwy ynni-effeithlon a hybu cynaliadwyedd ymysg staff, Aelodau a rhanddeiliaid eraill.

Cafwyd cefnogaeth i'r Gorchymyn Cymhwysedd Deddfwriaethol cyntaf i'w gynnig gan bwyllgor, a'r cyntaf hefyd i ddeillio'n uniongyrchol o'r broses ddeisebau, gan Lywodraeth Cymru.

Cynhaliodd y Cynulliad Benwythnos Agored i ddathlu degfed pen blwydd datganoli a phumed pen blwydd Canolfan Mileniwm Cymru. Cyflwynwyd amrywiaeth o berfformiadau, a chynhaliwyd cyngerdd lle cafwyd y perfformiad cyntaf o waith newydd gan Karl Jenkins.

Sefydlwyd Bwrdd y Rhaglen Newid i sicrhau bod dull cydgysylltiedig o drafod prosiectau newid busnes y Cynulliad ar sail blaenoriaethau.

Rhagfyr

Penodwyd Prif Weinidog Cymru newydd.

Cynhaliwyd digwyddiad yn y Senedd gan Gangen Cymru o Gymdeithas Seneddol y Gymanwlad i nodi'n swyddogol a dathlu trigainmlwyddiant y Gymanwlad fodern lle'r oedd mwy na 130 o westeion o fwy na 30 o wledydd y Gymanwlad yn bresennol.

Dechreuodd panel annibynnol ar adolygiad o'r ddarpariaeth o wasanaethau dwyieithog yn y Cynulliad.

Rhoddwyd Cymeradwyaeth Frenhinol i Fesur Comisiynydd Safonau Cynulliad Cenedlaethol Cymru.

Cafodd y Pwyllgor Deisebau'r ddeiseb fwyaf hyd hynny, ac arni fwy na 15,000 o lofnodion, yn galw am dynnu'n ôl o Strategaeth Is-ranbarth Gorllewin Swydd Gaer/Gogledd-ddwyrain Cymru.

2010

Ionawr

Cafodd y Cynulliad ei osod yn 47fed o blith y 100 o weithleoedd sy'n fwyaf ystyriol o bobl hoyw yn y DU ym Mynegai Cydraddoldeb yn y Gweithle Stonewall (gwelliant o'r 73ydd safle yn y flwyddyn flaenorol).

Gosodwyd pod BBC Democratiaeth Fyw yn y Senedd i'w gwneud yn haws byth i bobl ddod i wybod am waith y Cynulliad.

Yn adroddiad Cynhadledd Llefarydd Tŷ'r Cyffredin ar gydraddoldebau, canmolwyd y gwaith a oedd wedi'i wneud ar gydraddoldebau yn y Cynulliad Cenedlaethol, ac argymell y dylai San Steffan ystyried cynllun ar gyfer y DU sy'n debyg i'r cynllun Camu Ymlaen Cymru, a dweud y byddai'r Tŷ a'i Aelodau'n cael budd o fod â thîm mewnol bach wedi'i seilio ar fodel tîm Cydraddoldebau Cynulliad Cenedlaethol Cymru.

Chwefror

Pleidleisiodd y Cynulliad yn unfrydol o blaid cynnal refferendwm ynghylch a ddylid rhoi pwerau deddfu pellach iddo.

Cynhaliodd y Pwyllgor Materion Ewropeaidd ac Allanol gyfarfod ffurfiol ym Mrwsel, cyfarfod ffurfiol cyntaf y Pwyllgor â phob un o'r pedwar Aelod o Gymru yn Senedd Ewrop.

Dechreuwyd ar brosiect i greu systemau cyfrifiadurol sy'n annibynnol ar Lywodraeth Cymru (UNO).

Mawrth

Ar ôl gwaith adnewyddu ac adfer mewnol, agorwyd y Pierhead i'r cyhoedd fel rhan o ddathliadau Dydd Gŵyl Dewi. Ymwelodd bron 10,000 o bobl â'r Pierhead yn y mis cyntaf ar ôl ei agor. Cynhaliwyd y Sesiynau cyntaf yn y Pierhead, gan gadarnhau ei swyddogaeth fel lle i argyhoeddi, cynrychioli ac ysbrydoli trafodaeth gyhoeddus. Roedd mwy na 700 o bobl yn bresennol.

Trafodwyd y Mesur cyntaf a gynigiwyd gan y Comisiwn—i sefydlu corff annibynnol i bennu tâl a lefelau cymorth ariannol Aelodau—gan y Cynulliad mewn Cyfarfod Llawn.

Mai

Cafwyd adroddiad gan y panel annibynnol ar wasanaethau dwyieithog, o dan gadeiryddiaeth Arwel Ellis Owen, ar ddyfodol gwasanaethau dwyieithog yn y Cynulliad. Derbyniodd y Comisiwn yr argymhellion a rhwymo'r Cynulliad i greu Cofnod Trafodion mwy hygyrch a hwylus i ddinasyddion, ac i ymdrechu i wireddu ein hamcan o ddod yn gorff gwirioneddol ddwyieithog.

Croesawodd y Llywydd y Gwir Anrhydeddus David Cameron AS i'r Cynulliad ar ei ymweliad cyntaf fel Prif Weinidog y DU. Siaradodd Prif Weinidog y DU am yr agenda ar barch a'i ymrwymiad i sicrhau bod datganoli'n gweithio'n well byth yn y dyfodol. Ailddatganodd y byddai ef a'i uwch Weinidogion yn y Trysorlys yn barod i ddod gerbron y Cynulliad a'i bwyllgorau i ateb cwestiynau.

Cyhoeddodd y Cynulliad adolygiad o Reolau Sefydlog y Cynulliad ar gyfer y Pedwerydd Cynulliad.

Mehefin

Dewiswyd Huw Vaughan Thomas yn ymgeisydd a ffefrir ar gyfer swydd Archwilydd Cyffredinol Cymru.

Enillodd y Cynulliad wobr Aur Buddsoddwyr mewn Pobl, un o blith dim ond 25 o gyrff cyhoeddus yn y DU sydd wedi cyrraedd y safon hon, a'r unig un o blith deddfwrfeydd y DU.

Cynhaliwyd dathliadau Diwrnod Cenedlaethol y Lluoedd Arfog ar ystad y Cynulliad—roedd mwy na 50,000 o bobl yn bresennol gan gynnwys Ei Fawrhydi Brenhinol Tywysog Cymru, Ei Mawrhydi Brenhinol Duges Cernyw a Phrif Farsial yr Awyrlu, Syr Jock Stirrup.

Gorffennaf

Cytunodd y Cynulliad ar y Mesur Taliadau a rhoddwyd Cymeradwyaeth Frenhinol iddo, i sefydlu corff statudol annibynnol i benderfynu ar y system cymorth ariannol i Aelodau. Dechreuwyd ar y broses recriwtio.

Cymerwyd y llw gan Aelod Cynulliad newydd dros Dde-ddwyrain Cymru yn dilyn urddo'r Arglwydd German.

Am y drydedd flwyddyn yn olynol, rhoddodd Archwilydd Cyffredinol Cymru farn ddiamod am y datganiad o gyfrifon y Comisiwn.

Awst

Siaradodd y Llywydd â phobl ifanc yn sioeau'r haf a chlywodd am bwysigrwydd ymgysylltu digidol fel yr allwedd i beri i bobl ifanc bleidleisio yn y refferendwm ac yn etholiad y Cynulliad yn 2011.

Ymwelodd y Bws Allgymorth â phrif sioeau'r haf, yn ogystal â nifer o sioeau lleol llai, i hyrwyddo thema Pleidleisiwch 2011.

Dechreuodd Bow Tie TV ar ei waith fel darlledwr y Cynulliad. Gosodwyd sgriniau fideo newydd yn orielau cyhoeddus y Siambr ac ystafelloedd pwyllgora'r Senedd er mwyn rhoi gwell mynediad at drafodion.

Gosodwyd sgriniau newydd yn y podiau gwybodaeth hefyd, a datblygwyd cynnwys amlgyfrwng newydd i gynnig gwell profiadau i ymwelwyr.

Medi

Cytunodd y Comisiwn ar ei strategaeth e-ddemocratiaeth, a oedd yn egluro sut y byddai'n defnyddio technolegau newydd i ymgysylltu ymhellach â phobl Cymru.

Penodwyd cadeirydd ac aelodau'r Bwrdd Taliadau.

Dechreuwyd ar gamau cyntaf yr ymgyrch Pleidleisiwch 2011, gan annog pobl i gofrestru i bleidleisio.

Mewn fforwm ar Ddiwrnod Rhyngwladol Pobl Anabl a drefnwyd gan y Comisiwn, daethpwyd i'r casgliad bod pobl anabl yn teimlo'n aml eu bod wedi'u hallgáu o'r broses ddemocrataidd yng Nghymru am nad oes darpariaeth ar gyfer eu hanghenion penodol.

Cyflwynwyd y 'Cofnod Cryno' newydd, sy'n cynnig dull mwy hwylus i gwsmeriaid o gael mynediad at drafodion y Cynulliad. Roedd y Cofnod Cryno yn un o argymhellion y panel annibynnol ar wasanaethau dwyieithog.

Pleidleisiodd mwyafrif llethol o staff ac Aelodau o blaid defnyddio Freedom Food ym mhob rhan o ystad y Cynulliad. Llongyfarchwyd y Cynulliad gan y Gymdeithas Frenhinol er Atal Creulondeb i Anifeiliaid a ddywedodd mai ef oedd y sefydliad cenedlaethol cyntaf yn y DU i ddewis bwyd sy'n ystyriol o les anifeiliaid a bod Aelodau Cynulliad a'u staff i'w canmol.

Hydref

Cyfarfu'r Bwrdd Taliadau am y tro cyntaf i ddechrau ystyried y system cymorth ariannol ar gyfer Aelodau'r Cynulliad yn y Pedwerydd Cynulliad.

Dewiswyd y Comisiynydd Safonau statudol cyntaf.

Gosododd Llywodraeth Cymru Orchymyn i drefnu refferendwm ar bwerau deddfu'r Cynulliad, gan bennu 3 Mawrth 2011 fel y dyddiad ar ei gyfer.

Enwyd y Cynulliad fel y corff mwyaf cynaliadwy yn y sector cyhoeddus ar lefel llywodraeth yn y DU yng nghystadleuaeth Gwobrau Rheoli Cyfleusterau Cynaliadwy 2010.

Croesawodd y Llywydd Nick Clegg i'r Cynulliad.

Estynnodd y Llywydd groeso i Lywydd Comisiwn yr UE, José Manuel Barroso, i'r Cynulliad lle y gwelodd arddangosfa o brosiectau'r Cronfeydd Strwythurol a drefnwyd gan Lywodraeth Cymru. Ar yr un diwrnod roedd y pedwar Aelod o Gymru yn Senedd Ewrop yn bresennol mewn digwyddiad yn y Pierhead.

Gadawodd 25 o aelodau staff y Cynulliad o dan gynllun diswyddo cynnar gwirfoddol. Cwblhawyd prosiect UNO i ddarparu cyfleusterau TG modern ac annibynnol i Aelodau, eu staff a staff y Cynulliad.

Tachwedd

Gweithiodd Cymdeithas Hansard a'r Cynulliad mewn partneriaeth i gynnal digwyddiad i ymchwilio i bwnc rhywedd a datganoli.

Teithiodd y Llywydd o gwmpas Cymru i annog pobl i gofrestru i bleidleisio.

Pasiwyd Gorchymyn y Refferendwm yn San Steffan.

Cynhaliwyd y cinio mawreddog cyntaf yn y Pierhead ers ei adnewyddu i gefnogi ymgyrch Freedom Food y Gymdeithas Frenhinol er Atal Creulondeb i Anifeiliaid.

Cyhoeddwyd ad-drefnu yn strwythur staff y Cynulliad ar gyfer y Pedwerydd Cynulliad.

Rhagfyr

Rhoddodd y Frenhines yn y Cyfrin Gyngor Gymeradwyaeth Frenhinol i Fesur Caeau Chwarae (Ymgysylltiad Cymunedau â Phenderfyniadau Gwaredu (Cymru) 2010). Hwn oedd yr ail Fesur i'w gynnig gan Aelod y cytunwyd arno gan y Cynulliad. Mae'r Mesur yn rhoi awdurdodau lleol dan ddyletswydd i ystyried yr effaith o werthu caeau chwarae sy'n eiddo i awdurdod lleol ar gymunedau lleol.

Cymeradwyodd y Cynulliad Fesur arfaethedig y Gymraeg (Cymru).

2011

Ionawr

Cynhaliwyd digwyddiad Pleidleisiwch 2011 i hybu ymwybyddiaeth o rwystrau i bobl anabl rhag cymryd rhan mewn democratiaeth.

Rhoddodd y Cynulliad fwy na 500 o gyfrifiaduron personol, 250 o argraffyddion a 130 o liniaduron i Remploy i'w hadnewyddu a'u hailgylchu ar ôl uwchraddio systemau yn y Cynulliad.

Mawrth

Pleidlais o blaid yn y Refferendwm ar bwerau i'r Cynulliad yn y dyfodol.

Diddymu'r Cynulliad am y tro cyntaf am hanner nos ar 31 Mawrth 2011.

Pum nod strategol y Comisiwn

"Byddwn yn hyrwyddo datganoli ac yn annog mwy o bobl i gymryd rhan yn y broses.

"Yn ystod y pedair blynedd nesaf rhaid i'r Cynulliad ddangos ei fod yn gweithio dros bawb yng Nghymru gan eu hannog i gymryd rhan fwy ymarferol yn y broses ddemocrataidd. Byddwn yn pwysleisio sut y mae'r Cynulliad yn effeithio er gwell ar fywydau pobl Cymru. Caiff datganoli ei ehangu'n raddol drwy Ddeddf 2006, ac mae'n bosibl y bydd refferendwm ynghylch cael mwy o bwerau i ddeddfu, a byddwn yn barod i ymgymryd â'r heriau hyn gyda brwdfrydedd."

Gofyniad am gyfathrebu gan y Cynulliad
O dan Ddeddf Llywodraeth Cymru 2006 mae dyletswydd ar Gomisiwn y Cynulliad i hyrwyddo ymwybyddiaeth gyhoeddus o lywodraeth ddatganoledig yng Nghymru, a'r system ar gyfer ethol Aelodau'r Cynulliad. O ganlyniad i hyn, roedd Comisiwn y Cynulliad wedi gwneud cyfathrebu effeithiol â phobl Cymru'n flaenoriaeth ar gyfer y Trydydd Cynulliad.

Sefydlwyd swyddogaeth gyfathrebu benodedig ac, erbyn Rhagfyr 2007, roedd y Comisiwn wedi cytuno ar strategaeth gyfathrebu er mwyn:
– hysbysu a hybu dealltwriaeth ehangach o waith Cynulliad Cenedlaethol Cymru, ei bwerau a'i statws cyfansoddiadol;
– hybu ymgysylltu a chyfranogi ym musnes y Cynulliad a democratiaeth Cymru;
– cyhoeddi cyflawniadau'r Cynulliad yng nghyd-destun Cymru a'r DU ac mewn cyd-destun rhyngwladol; a,
– datblygu a gwarchod brand y Cynulliad Cenedlaethol.

Yn ystod oes y Trydydd Cynulliad, mae'r Comisiwn wedi sicrhau dealltwriaeth a chydnabyddiaeth ehangach o'r Cynulliad fel corff democrataidd modern blaengar. Mae hefyd wedi ailagor y Pierhead a chynyddu mynediad iddo, gan ddarparu llwyfan ar gyfer dadleuon a thrafodaethau cyhoeddus. Addaswyd hen siambr drafod y Cynulliad, Siambr Hywel, hefyd i greu'r siambr drafod bwrpasol gyntaf i bobl ifanc yn y byd, fel y gallai cynulleidfa darged allweddol ddysgu am fusnes y Cynulliad a'i drafod. Gall y Cynulliad ymfalchïo bellach mewn cysylltiadau rhagorol â rhanddeiliaid a phresenoldeb ar-lein sy'n effeithiol ac yn gwella'n gyflym. Mae'r Comisiwn, drwy ei ymrwymiad i ymgysylltu â'r cyhoedd, wedi sicrhau bod y Cynulliad a'i fusnes yn hygyrch i gannoedd o filoedd o bobl ac yn cael ei drafod ganddynt.

Diffinio pwy ydym a beth rydym yn ei wneud
Yn dilyn gwahanu'r Cynulliad oddi wrth Lywodraeth Cymru, comisiynwyd yr Adran Gwleidyddiaeth Ryngwladol ym Mhrifysgol Aberystwyth i gynnal yr arolwg ymchwil gwleidyddol mwyaf erioed yng Nghymru ynghylch canfyddiadau cyhoeddus o'r Cynulliad a'i rôl. Dangosodd y canlyniadau fod dryswch o hyd ynghylch y gwahaniaeth rhwng Cynulliad Cenedlaethol Cymru a Llywodraeth Cymru.

Roedd gwaith wedi dechrau eisoes ar sefydlu hunaniaeth glir i'r Cynulliad, a chymeradwywyd strategaeth gan y Comisiwn i ddatblygu brand gweledol cryf ar gyfer y ddeddfwrfa. Roedd hyn yn cynnwys lle amlwg i ddelweddau o'r Senedd eiconig, arddull ysgrifennu clir a oedd yn osgoi jargon a chreu arddull gweledol cyson a hawdd ei adnabod ar gyfer cyhoeddiadau.

Ategwyd hyn drwy ddatblygu datganiad lleoli, a ddefnyddir ar bopeth o lofnodion e-bost i gyhoeddiadau, sy'n cyfleu (i gynulleidfa fewnol yn ogystal â'r un allanol) beth yw enw'r ddeddfwrfa a'i swyddogaeth gyfansoddiadol:

Cynulliad Cenedlaethol Cymru yw'r corff sy'n cael ei ethol yn ddemocrataidd i gynrychioli buddiannau Cymru a'i phobl, i ddeddfu ar gyfer Cymru ac i ddwyn Llywodraeth Cymru i gyfrif.

Gan gymryd canfyddiadau o waith ymchwil i ystyriaeth, mae'r datganiad lleoli'n cyfeirio at Lywodraeth Cymru, er mwyn amlygu'r gwahaniaeth rhwng y Cynulliad a'r llywodraeth y mae'n rhaid iddo graffu arni.

Cyfathrebu y tu allan i'r Senedd
Mae'r Comisiwn wedi buddsoddi llawer o ymdrech mewn gwaith allgymorth, gan geisio mynd â'r Cynulliad a'i waith i froydd a chymunedau pobl Cymru. Fel rhan o brosiect dengmlwyddiant y Cynulliad, ymwelodd y Llywydd â rhanbarthau etholaethol yng Nghymru er mwyn siarad â chynrychiolwyr sectorau sydd wedi ymddieithrio yn y gorffennol, yn cynnwys cymunedau pobl dduon a lleiafrifoedd ethnig, yn ogystal â phobl anabl, cymunedau ffydd a grwpiau sy'n ymwneud â chyfeiriadedd rhywiol a phobl ifanc.

Agwedd bellach ar waith allgymorth y Cynulliad oedd prynu bws er mwyn cael presenoldeb symudol i'r Cynulliad fel y gellid cael mynediad i ardaloedd ledled Cymru sydd y tu hwnt i gyrraedd gwaith allgymorth traddodiadol. Roedd y bws hefyd yn cynnig modd i ni ailfeddwl ynghylch ein presenoldeb yn sioeau a digwyddiadau cenedlaethol a rhanbarthol Cymru gan roi pwyslais ar fynd i fwy ohonynt am yr un gost, os nad am lai.

Yn ogystal â hynny, ffurfiwyd Siambr Hywel, y siambr drafod bwrpasol gyntaf i bobl ifanc yn y byd, o'r hen siambr ddadlau yn Nhŷ Hywel, ac mae wedi croesawu mwy na 30,000 o fyfyrwyr i gymryd rhan mewn dadleuon democrataidd ers ei hagor yn Ebrill 2008.

Mae'r Cynulliad Cenedlaethol, drwy ei gysylltiadau rhyngwladol a'i gysylltiad â chyrff seneddol proffesiynol fel Cymdeithas Seneddol y Gymanwlad (CPA), Cynulliad Seneddol Prydain ac Iwerddon (BIPA) a CALRE (The Conference of European Regional Legislative Assemblies), wedi cynnal ei bresenoldeb a'i ddylanwad ar y llwyfan rhyngwladol, gan anfon cynrychiolwyr i gynadleddau a seminarau yn y DU ac mewn gwledydd tramor yn ogystal â chroesawu amryw o ymwelwyr o bob cyfandir i'r Cynulliad. Rhoddwyd pwyslais neilltuol ar sicrhau gwerth am arian o'n gweithgarwch rhyngwladol, gan rannu profiadau â deddfwrfeydd eraill sydd yn ei dro yn ein galluogi i ddysgu o arferion da mewn mannau eraill a hyrwyddo ein

cyflawniadau ein hunain. Er enghraifft, yn ystod y Trydydd Cynulliad mae Cangen y Cynulliad Cenedlaethol o'r CPA wedi canolbwyntio fwyfwy ar weithio mewn modd strategol, agored ac atebol gan gyfrannu o'r gwersi a ddysgwyd o adroddiadau ar ôl cynadleddau a seminarau at waith ehangach y Cynulliad Cenedlaethol lle'r oedd modd.

Gwnaeth y Comisiwn benderfyniad strategol i ailddatblygu adeilad y Pierhead, rhan allweddol o ystad y Cynulliad ac un o adeiladau eiconig Cymru. Ar 1 Mawrth 2010, wedi misoedd o waith adnewyddu helaeth, ailagorwyd yr adeilad ar ei newydd wedd fel atyniad unigryw a rhad ac am ddim ar gyfer digwyddiadau ac ymwelwyr. Hyd yn hyn, mae mwy na 100,000 o ymwelwyr wedi croesi trothwy trothwy'r Pierhead, gan ei wneud yn un o brif atyniadau'r brifddinas.

Wrth ailagor y Pierhead dechreuwyd ar raglen flwyddyn o hyd o ddigwyddiadau i nodi deng mlynedd o ddatganoli yng Nghymru. Nod rhaglen y dengmlwyddiant oedd defnyddio'r dathliadau fel modd i ailennyn diddordeb, dealltwriaeth ac ymgysylltu hygyrch rhwng y Cynulliad a phobl Cymru.

Yn ogystal â hynny, roedd mentrau newydd, fel taith y Llywydd o gwmpas Cymru, sefydlu gwasanaeth allgymorth ac e-ddemocratiaeth newydd, a lansio'r Bws Allgymorth, yn gerrig milltir o bwys yn rhaglen y dengmlwyddiant ac yn fodd i gynyddu ac ehangu'r ymgysylltu â democratiaeth a hefyd i adael gwaddol ar gyfer cyfathrebu gan y Cynulliad yn y dyfodol.

Dulliau cyfathrebu arloesol
Mae Comisiwn y Cynulliad wedi hyrwyddo'r defnydd o dechnegau cyfathrebu arloesol. Mor gynnar â 2007, roedd y Cynulliad wedi cyflwyno system deisebau, lle'r oedd modd am y tro cyntaf i aelodau o'r cyhoedd ddeisebu'r Cynulliad Cenedlaethol a gofyn am gymryd camau yn y meysydd polisi hynny y mae'r Cynulliad yn gyfrifol amdanynt. Lansiwyd system e-ddeisebau i'w hategu ar 15 Ebrill 2008, gan ei gwneud yn haws byth rhyngweithio â'r Cynulliad.

Wrth i sianeli cyfathrebu traddodiadol wynebu cystadleuaeth barhaus oddi wrth ddulliau technolegol arloesol ac offer cyfathrebu newydd, cytunodd y Comisiwn ar strategaeth e-ddemocratiaeth yn 2010. Ei bwriad oedd gwneud mwy o ddefnydd o amryw o sianeli digidol i hysbysu ac ymgysylltu, gyda'r bwriad o ehangu a dyfnhau'r ymgysylltu gan y Cynulliad â phobl Cymru.

Rhoddwyd y strategaeth e-ddemocratiaeth ar waith yn ymgyrch Pleidleisiwch 2011 a geisiai hybu ymwybyddiaeth o etholiad y Cynulliad yn ogystal â'r refferendwm ar bwerau'r Cynulliad yn y dyfodol a refferendwm San Steffan ar system y bleidlais amgen.

Roedd yr ymgyrch yn cynnwys neges gyfathrebu gyson wedi'i hyrwyddo gan yr holl staff allgymorth, y defnydd o fideos ar wefannau rhwydweithio cymdeithasol y Cynulliad, ymgyrch hysbysebu ar-lein arloesol i dargedu rhai rhwng 18 a 35 mlwydd oed yn ogystal ag ymgyrch aml-lwyfan i gysylltu â'r cyfryngau cymunedol, rhanbarthol a chenedlaethol.

Roedd yr ymweliad swyddogol cyntaf gan ddirprwyaeth ffederal o Ganada i Gynulliad Cenedlaethol Cymru yng ngwanwyn 2011 yn cynnig cyfle rhagorol i rannu gwybodaeth a phrofiadau ynghylch ymgysylltu â'r cyhoedd. Roedd 12 o Aelodau Cynulliad wedi cymryd rhan yn yr ymweliad, a'r rheini'n cynnwys y Llywydd, y Dirprwy Lywydd a thri o'r Comisiynwyr, a chyflwynwyd rhaglen lawn o ddeg sesiwn ffurfiol a oedd yn cynnwys y gyntaf mewn cyfres arfaethedig o Sesiynau "Gwersi o Wledydd Tramor" yn y Pierhead.

Roedd yr ymweliad yn un cadarnhaol iawn ym marn y ddirprwyaeth. Cafwyd sylwadau ar nifer o achlysuron gan Dr Carolyn Bennett ACG AS, sy'n arweinydd cydnabyddedig ar ymgysylltu â dinasyddion, am waith cadarnhaol y Cynulliad ym maes ymgysylltu ac yn ystod ei chyflwyniad ar y pwnc yn y Pierhead, canmolodd y Cynulliad Cenedlaethol am ei ymrwymiad i ddemocratiaeth dryloyw gan ddatgan ei bod yn amlwg bod ymgysylltu â dinasyddion yn flaenoriaeth i'r Cynulliad ac yn rhan annatod ohono.

Argymhellion i'r Comisiwn nesaf

Argymhellir y dylai Comisiwn nesaf y Cynulliad ganolbwyntio ar y materion lefel uchel canlynol mewn cysylltiad â'r nod strategol "Hybu ac ehangu'r ymgysylltu â datganoli":

– cydweithio ag Aelodau ar weithgareddau cyfathrebu i'w galluogi a'u grymuso i weithredu fel cenhadon dros waith y Cynulliad;
– canolbwyntio ar faterion sylfaenol wrth gyfleu negeseuon ee y gwahaniaeth rhwng y Llywodraeth a'r Cynulliad sydd, er gwaethaf pob ymdrech gennym, yn dal i beri dryswch gan amharu ar brofiad y dinesydd o ddemocratiaeth Cymru;
– cyfleu negeseuon clir am waith y Cynulliad yn dilyn y bleidlais 'ie';
– dal i weithio ar strategaethau allweddol fel brandio, e-ddemocratiaeth a'r Pierhead, fel y byddwn yn cael yr holl fudd o'r gwaith cychwynnol a wnaethpwyd yn ystod y Trydydd Cynulliad.

“Byddwn yn dangos undod ac arweiniad ac yn ymateb yn feiddgar i newidiadau cyfansoddiadol.
“Bydd y Cynulliad yn dangos hyder a gallu wrth ddefnyddio’i bwerau newydd. Rydym yn unedig yn ein bwriad i sicrhau gwaith craffu a deddfu o’r radd flaenaf, gan gynorthwyo’r Aelodau ym mhob agwedd ar eu gwaith fel cynrychiolwyr etholedig.”

Cynorthwyo’r ddeddfwrfa
Cafwyd galwadau ychwanegol sylweddol am y gwasanaethau a ddarperir gan staff y Cynulliad oherwydd y swyddogaethau cyfansoddiadol a deddfwriaethol a roddwyd gan Ddeddf Llywodraeth Cymru 2006. Y rhesymau dros y cynnydd yn y galwadau hyn oedd:
– bod maint y gwaith yn fwy—roedd y Cyfarfodydd Llawn yn hwy ac roedd pwyllgorau’n fwy gweithgar nag mewn Cynulliadau blaenorol; roedd cynnydd diwrthdro yn y defnydd o’r Gwasanaeth Ymchwil; tyfodd y rhaglen ddeddfwriaethol yn gyson; ac roedd datblygu cynigion deddfwriaethol ar ran Aelodau Cynulliad unigol a phwyllgorau’n creu llawer iawn o waith ymestynnol i ymchwilwyr, cyfreithwyr a chlercod ac yn arwain at oriau hwy i staff cymorth;
– bod y gwasanaethau angenrheidiol yn fwy cymhleth a soffistigedig—o ran y cymorth ymchwil y mae ar Aelodau ei angen drwy gydol y broses ddeddfwriaethol ac wrth gyflawni eu rôl craffu mewn pwyllgorau; y cyngor ar weithdrefnau y gofynnir amdano gan y Swyddfa Ddeddfwriaeth a staff y Siambr; y drafftio deddfwriaethol a’r cyngor a roddir gan y Gwasanaeth Cyfreithiol; cyfieithu cyfreithiol arbenigol; a’r cyfuniad o gyngor ar bolisi a gweithdrefnau y mae pwyllgorau craffu annibynnol a phwyllgorau eraill yn galw amdano.

Amcan y Comisiwn o’r dechrau oedd sicrhau bod yr adnoddau angenrheidiol ar gael i ymateb i’r pwysau hyn. Rhai o’r camau ymarferol a gymerodd oedd:
– cwrdd ar y cyd â’r Pwyllgor Busnes er mwyn darparu adnoddau yn ôl y galw wrth drefnu gwaith ffurfiol y Cynulliad;
– cymeradwyo cynnydd ym maint yr adnoddau sydd ar gael yn y meysydd hynny sy’n ymwneud yn bennaf â chynnal busnes y Cynulliad, sef Gwasanaethau Pwyllgorau, Gwasanaethau Siambr a Deddfwriaeth, y Gwasanaeth Ymchwil, y Gwasanaeth Cyfieithu a Chofnodi. Cododd maint yr adnoddau i £6 miliwn yn 2008–09 o £4.6 miliwn yn 2007–08. O fewn y ffigurau hyn, cododd y gyllideb ar gyfer staffio o tua £2.4 miliwn i tua £3 miliwn. O ganlyniad i hyn, roedd y meysydd gwasanaeth hyn yn gallu ad-drefnu eu strwythurau ac ymgymryd â mwy o adnoddau angenrheidiol i ddarparu ar gyfer y cynnydd a’r newid ym mhatrwm busnes y Cynulliad;
– addasu ystafell gynadledda yn Nhŷ Hywel i’w defnyddio fel ystafell bwyllgora ychwanegol. Roedd hyn yn rhoi darpariaeth wrth gefn i sicrhau parhad busnes os nad oedd ystafelloedd ar gael yn y Senedd ac arweiniodd yn fuan hefyd at ganiatáu ailamserlennu lefel uwch o waith pwyllgora ffurfiol yn rheolaidd.

Yn ystod y Trydydd Cynulliad roedd newidiadau ym mron pob agwedd ar waith ffurfiol y Cynulliad: roedd y craffu mewn pwyllgorau a Chyfarfodydd Llawn yn fwy treiddgar ar ôl gwahanu'r ddeddfwrfa a'r weithrediaeth; sefydlwyd gweithdrefn ddeddfwriaethol helaeth am y tro cyntaf; datblygodd rhaglen ddeddfwriaethol ar wahân i un y llywodraeth ac, yn y dyddiau cynnar, roedd maint y gwaith ar ei chyfer mor sylweddol â hwnnw ar gyfer rhaglen y llywodraeth; a sefydlwyd pwyllgorau i gyflawni swyddogaethau cwbl newydd, fel y rheini a oedd yn craffu ar gyllid a deisebau gan y cyhoedd.

Ym mhob un o'r agweddau hyn, sicrhaodd y Comisiwn o'r dechrau un fod yr adnoddau a oedd ar gael yn caniatáu cyflawni'r gweithdrefnau hyn mewn modd y gellid ei ystyried yn batrwm i ddeddfwrfeydd eraill yn y DU.

Dull newydd o drafod y broses ddeddfwriaethol
Arloesodd y Trydydd Cynulliad yn y dull o drafod deddfwriaeth ac ymgyngoriadau cyhoeddus ar ddeddfau arfaethedig.

Ym Mehefin 2007, Jenny Randerson AC a lwyddodd yn y balot cyntaf i gyflwyno cynnig ar gyfer deddf newydd yng Nghymru, ar y ffordd orau i sicrhau bod plant yn cael mynediad at fwyd iach a maethlon yn yr ysgol. Er mwyn cyfrannu at lunio'r ddeddf arfaethedig, manteisiodd gwasanaeth addysg a gwasanaethau allgymorth y Cynulliad ar ymweliadau gan ysgolion i'r Senedd ac ar waith allgymorth i gasglu gwybodaeth oddi wrth y plant y byddai'r ddeddf arfaethedig yn effeithio arnynt yn uniongyrchol. Cyflwynwyd y wybodaeth amhrisiadwy hon i'r Pwyllgor ac fe'i defnyddiwyd ganddo fel tystiolaeth wrth lunio'r ddeddf.

Ar ôl cael cytundeb y Cynulliad mewn Cyfarfod Llawn, cyflwynwyd y ddeddf ym Mawrth 2008. Hwn hefyd oedd y Mesur cyntaf i ddwyn Bathodyn Brenhinol Cymru, sydd bellach yn ymddangos ar holl Fesurau'r Cynulliad. Mae wedi'i seilio ar arfbeisiau tywysogion brodorol Cymru, sy'n dyddio'n ôl i'r 13 ganrif, ac fe'i dyluniwyd gan y Garter King of Arms, Peter Gwynne-Jones.

Fel rhan o ymrwymiad y Cynulliad i ddarparu gwybodaeth yn y ffordd orau bosibl a hybu amcan Comisiwn y Cynulliad o hyrwyddo ac ehangu'r ymgysylltu â datganoli, gwnaeth y Comisiwn hefyd gymeradwyo parhad yn y cyllid i Deddfwriaeth Cymru Ar-lein. Caiff ei ariannu ar y cyd gan y Comisiwn a Llywodraeth Cymru ac mae'n darparu gwybodaeth i'r cyhoedd am ddeddfwriaeth Cymru ac am y fframwaith cyfreithiol ar gyfer cyflawni swyddogaethau sydd wedi'u datganoli. Mae ar gael am ddim i ddefnyddwyr ac mae hefyd yn ymwneud yn benodol â deddfwriaeth Cymru.

Deddfwriaeth a chraffu
Dyma grynodeb o gyflawniadau'r Cynulliad o ran deddfwriaeth a chraffu dros y pedair blynedd diwethaf.

Mae **15 o Orchmynion Cymhwysedd Deddfwriaethol** wedi'u gwneud gan Ei Mawrhydi yn y Cyfrin Gyngor. **Tynnwyd un Gorchymyn Cymhwysedd Deddfwriaethol yn ôl**. Mae **22 o Fesurau** wedi cael Cymeradwyaeth Frenhinol, yn cynnwys y Mesur cyntaf i'w gynnig gan bwyllgor (Mesur Comisiynydd Safonau Cynulliad Cenedlaethol Cymru 2009) a'r Mesur cyntaf i'w gynnig gan Gomisiwn y Cynulliad (Mesur Cynulliad Cenedlaethol Cymru (Taliadau) 2010).

Cyfanswm cyfarfodydd y pwyllgorau yn y Trydydd Cynulliad

	2007–08	2008–09	2009–10	2010–11	Cyfanswm
Cymunedau a Diwylliant	13	14	16	17	60
Menter a Dysgu	22	33	26	23	104
Iechyd, Lles a Llywodraeth Leol	17	32	23	17	89
Cynaliadwyedd	18	26	24	21	89
Is-bwyllgor Datblygu Gwledig	11	22	20	14	67
	81	**127**	**109**	**92**	**409**
Pwyllgor Archwilio/ Cyfrifon Cyhoeddus	06	17	16	23	62
Plant a Phobl Ifanc	07	19	16	17	59
Cyfle Cyfartal	11	16	16	15	58
Materion Ewropeaidd ac Allanol	06	13	15	16	50
Cyllid	14	19	23	22	78
Deisebau	11	19	15	16	61
Craffu ar Waith y Prif Weinidog			02	02	04
Safonau Ymddygiad	03	06	02	04	15
	58	**109**	**105**	**102**	**387**
Pwyllgorau Deddfwriaeth	50	96	102	79	327
Y Pwyllgor Is-ddeddfwriaeth /Materion Cyfansoddiadol	19	33	30	29	111
	69	129	132	108	438
Cyfanswm	**208**	**365**	**346**	**302**	**1234**
Mae'n cynnwys 28 o gyfarfodydd allanol	03	14	07	04	28

Wrth gyflawni eu swyddogaethau deddfu, craffu a chynrychioli, rhaid i Aelodau'r Cynulliad gael mynediad at wybodaeth ffeithiol sy'n cael ei dal gan Lywodraeth Cymru. Mae gan y Gwasanaeth Ymchwil ran allweddol i'w chwarae wrth ddarparu gwybodaeth awdurdodol, amserol, gyfredol o ansawdd uchel i Aelodau, gan ategu pwrpas strategol y Cynulliad wrth wneud hynny gan nad oes modd iddo weithredu heb lif priodol o wybodaeth. Cafwyd cydnabyddiaeth i hyn gan y Panel Adolygu Annibynnol yn 2009 ac yn adroddiad y Bwrdd Taliadau yn 2011 a argymhellodd fod angen i Aelodau Cynulliad unigol gael gwell mynediad at swyddogion Llywodraeth Cymru a'r wybodaeth y maent yn ei dal, drwy'r Gwasanaeth Ymchwil.

Yn 2007 sefydlwyd set o drefniadau gan Lywodraeth Cymru fel bod rhaid i bob cais am wybodaeth a wneir gan y Gwasanaeth Ymchwil ar ran Aelodau gael ei gyfeirio, mewn llythyr, drwy Swyddfeydd Preifat y Gweinidogion. Mae staff y Gwasanaeth Ymchwil wedi'u gwahardd rhag dod i gysylltiad uniongyrchol â swyddogion Llywodraeth Cymru ac felly mae'r mynediad sydd ganddynt yn fwy cyfyngedig nag yn achos staff eraill yng Nghomisiwn y Cynulliad neu gymheiriaid yn y gwasanaethau ymchwil cyfatebol yn y Senedd a'r gweinyddiaethau datganoledig eraill.

Argymhelliad y Bwrdd Taliadau oedd y dylai'r Comisiwn drafod â Llywodraeth Cymru er mwyn rhoi trefniadau ar waith sy'n cyfateb i'r rheini mewn sefydliadau seneddol eraill yn y DU, sef gwasanaeth wedi'i seilio ar yr egwyddorion bod rhaid rhoi blaenoriaeth i hawl Aelodau unigol a phwyllgorau i weld gwybodaeth ffeithiol sy'n cael ei dal gan Lywodraeth Cymru ac y dylai staff y Gwasanaeth Ymchwil allu cyfathrebu'n uniongyrchol â'r swyddogion polisi perthnasol yn Llywodraeth Cymru.

Argymhellion i'r Comisiwn nesaf

Argymhellir y dylai Comisiwn nesaf y Cynulliad ganolbwyntio ar y materion lefel uchel canlynol mewn cysylltiad â'r nod strategol "Dangos undod, ac arweiniad ac ymateb yn feiddgar i newidiadau cyfansoddiadol".

Yn gynnar yn nhymor y Pedwerydd Cynulliad:

- sicrhau bod adnoddau ar gael i fodloni anghenion y Cynulliad yn y dyfodol yn dilyn y bleidlais 'ie' a phenderfyniadau'r Pwyllgor; Busnes/Cynulliad mewn cysylltiad â threfnu busnes y Cyfarfodydd Llawn a'r pwyllgorau;
- cydgysylltu â'r Bwrdd Taliadau i sicrhau bod penderfyniadau'r Comisiwn a'r Bwrdd yn ategu ei gilydd lle bynnag y bo modd;
- trafod â Llywodraeth Cymru i sicrhau blaenoriaeth i hawl Aelodau unigol a phwyllgorau i weld gwybodaeth ffeithiol sy'n cael ei dal gan Lywodraeth Cymru.

“Byddwn yn dangos parch, cywirdeb a llywodraethu da ym mhob agwedd ar ein gwaith.

“Rhaid i ni ofalu bod modd i bobl graffu’n fanwl ar bob agwedd ar ein gwaith, rhaid i’n holl waith fod yn dryloyw a rhaid iddo adlewyrchu natur amrywiol Cymru a’i hieithoedd a’r modd yr ydym yn delio â’i phobl ac yn eu cynnwys yn ein gwaith.”

Wrth gynllunio ar gyfer sefydlu Comisiwn cyntaf y Cynulliad, rhoddodd y Comisiwn Cysgodol le canolog i lywodraethu corfforaethol trwyadl yng ngweithrediadau’r corff seneddol newydd. Sefydlwyd Pwyllgor Llywodraethu Corfforaethol i gynghori’r Comisiwn a’r Prif Weithredwr ar faterion sy’n ymwneud â chyllid, protocolau archwilio a llywodraethu corfforaethol. Ategwyd y galluoedd cryf a oedd ar gael yn fewnol drwy benodi cynghorwyr annibynnol i helpu’r Comisiwn i gyflawni ei ddyletswyddau.

Caiff adnoddau ariannol a blaenoriaethau’r Comisiwn eu cymeradwyo yn ystod tymor yr hydref drwy bleidlais mewn Cyfarfod Llawn. Mae’r broses wedi’i disgrifio yn Rheolau Sefydlog y Cynulliad ac mae’n golygu gosod cyllideb ddrafft gan y Comisiwn y bydd Pwyllgor Cyllid y Cynulliad yn craffu arni. Caiff canfyddiadau’r Pwyllgor ar y cynigion cyllideb eu hystyried a’u cymeradwyo gan y Cynulliad mewn dadl. Yn ogystal â hynny, yn ystod y Trydydd Cynulliad mae’r Comisiwn wedi gofyn am gyllidebau atodol fel mecanwaith i addasu’r gyllideb a gymeradwywyd. Wrth wneud hynny, rhaid i’r Comisiwn egluro’r sail resymegol i’r gwariant ychwanegol arfaethedig i’r Pwyllgor Cyllid.

Mae’r Comisiwn wedi paratoi strategaeth gyllideb ar gyfer y Pedwerydd Cynulliad gyda’r amcan o leihau cyllideb y Comisiwn yn unol â chanran y gostyngiadau yng nghyllideb bloc Cymru.

Mae’r broses graffu drwyadl hon yn helpu i wneud cynlluniau gwariant y Comisiwn yn fwy atebol a thryloyw.

Ymrwymiad pellach i wneud y Cynulliad yn sefydliad gwirioneddol dryloyw ac atebol oedd y dull prydlon ac agored o ymateb i geisiadau o dan Ddeddf Rhyddid Gwybodaeth. Cafodd y Cynulliad 205 o geisiadau yn ystod y Trydydd Cynulliad gyda chynnydd neilltuol o sydyn yn nifer y ceisiadau a gafwyd yn 2011. Roedd testunau’r ceisiadau’n amrywio’n fawr ac fe’u hanfonwyd gan aelodau o’r cyhoedd, grwpiau buddiant a’r cyfryngau.

Mae natur y ceisiadau wedi amrywio o esboniadau syml am waith y Cynulliad a darparu copïau o ddogfennau hyd at ddadansoddiadau mwy manwl. Roedd nifer sylweddol o’r ceisiadau a gafwyd (64) yn ymwneud ag Aelodau Cynulliad ac yn cynnwys eu tâl a phensiynau, eu lwfansau a threuliau, a chostau eu staff cymorth. Bellach mae llawer o wybodaeth ynghylch lwfansau a threuliau Aelodau’r Cynulliad yn cael ei gyhoeddi ar wefan y Cynulliad ac mae hyn wedi ein helpu i ddarparu’r wybodaeth hon i’r cyhoedd a rhanddeiliaid mewn modd agored a thryloyw.

Blwyddyn	Cyfanswm y ceisiadau	Nifer y ceisiadau'n ymwneud ag Aelodau
2007	24	07
2008	45	25
2009	52	12
2010	54	15
2011 (hyd Ebrill)	30	05

Mae'r tabl ar y tudalen gyferbyn yn dangos nifer y ceisiadau a gafwyd a'r nifer ohonynt sy'n ymwneud yn benodol ag Aelodau Cynulliad rhwng 2007 a 2011.

Roedd ceisiadau eraill a broseswyd yn ystod y cyfnod hwn yn ymwneud â chostau a oedd wedi'u dwyn gan y Cynulliad ar gyfer meysydd gwariant penodol fel ymgysylltu â'r cyhoedd, hyfforddiant a datblygiad, defnydd o'r Gymraeg a pholisïau ar ei chyfer, trefniadaeth a strwythur y Cynulliad, cwynion ynghylch Aelodau, gwaith y Comisiynydd Safonau a chynaliadwyedd.

Ym mis Mai 2008, flwyddyn gron cyn i'r Daily Telegraph gyhoeddi manylion treuliau ASau, rhoddodd y Comisiwn ei gymeradwyaeth i sefydlu panel annibynnol i adolygu tâl Aelodau Cynulliad. Dros gyfnod o ddeg mis, cynhaliwyd adolygiad llawn gan banel, o dan gadeiryddiaeth Syr Roger Jones, o dâl Aelodau Cynulliad a'u lwfansau ar gyfer teithio, llety, a chyllid ar gyfer swyddfeydd etholaeth a rhanbarth a staff cymorth. Cyhoeddwyd ei adroddiad, Yn Gywir i Gymru, ym mis Gorffennaf 2009, a hwn oedd yr adolygiad cyntaf o'i fath i gael ei gyhoeddi yn y DU. Derbyniodd Aelodau'r Cynulliad yr holl argymhellion a oedd yn yr adolygiad.

Yn y cyfamser, lansiwyd cofnod ar-lein cyhoeddus o hawliadau am dreuliau gan Aelodau'r Cynulliad ar wefan y Cynulliad Cenedlaethol, fel y gallai pawb weld, drwy glicio llygoden, pa dreuliau yr oedd eu Haelodau Cynulliad wedi'u hawlio. Cyhoeddir hawliadau'n fisol, dri mis wedi i dreuliau fynd yn ddyledus.

Er mwyn gweithredu ar y canfyddiadau, a chymryd cam arwyddocaol pellach i sicrhau bod mecanweithiau trwyadl ac annibynnol i benderfynu sut y telir Aelodau Cynulliad a pha faint, cynigiodd y Comisiwn ei Fesur cyntaf erioed i sefydlu Bwrdd Taliadau annibynnol. Cyflwynwyd adroddiad y Bwrdd, a oedd â chyfrifoldeb dros bennu tâl a lwfansau Aelodau Cynulliad, ym Mawrth 2011. Y Penderfyniad, a gafodd ei lansio gyda'r adroddiad, Addas i'r Diben, wedi'i fwriadu i roi'r offer angenrheidiol i Aelodau a'u helpu i gyflawni eu swyddogaethau craidd wrth graffu ar waith Llywodraeth Cymru, deddfu a chynrychioli eu hetholwyr, yn adlewyrchu'r cyd-destun ariannol yng Nghymru o ran cyllidebau tynn y sector cyhoeddus a lefelau cyflog cyfartalog ledled Cymru. Cynigiai system gynaliadwy a chosteffeithiol o gymorth ariannol i Aelodau Cynulliad ac roedd wedi'i seilio ar dair egwyddor ganolog i sicrhau bod y system cymorth ariannol i Aelodau yn un:

– nad yw'n atal ar sail ariannol bersonau sydd â'r ymroddiad a'r gallu angenrheidiol rhag ceisio cael eu hethol yn Aelodau o'r Cynulliad;
– sy'n darparu adnoddau digonol i Aelodau Cynulliad i'w galluogi i arfer eu swyddogaethau fel Aelodau o'r Cynulliad; a,
– sy'n sicrhau bod arian cyhoeddus yn cael ei wario mewn modd sy'n rhoi uniondeb, atebolrwydd, gwerth am arian a thryloywder.

Yn 2011, lluniodd y Comisiwn ei Ddatganiad Cydraddoldeb cyntaf, sy'n cynnwys gwerthoedd a gweledigaeth y Comisiwn ar gyfer hyrwyddo cydraddoldeb, a chyhoeddodd Gynllun Cydraddoldeb. Yn dilyn ymgynghori eang â rhanddeiliaid ac ymchwil i'r trefniadau sy'n dangos yr arferion gorau mewn cyrff eraill, pennwyd amcanion cydraddoldeb yn y Cynllun ar gyfer tymor y Trydydd Cynulliad ac mae adroddiadau blynyddol wedi'u cyhoeddi bob blwyddyn i gofnodi'r cynnydd sydd wedi'i wneud. Mae'r amcanion wedi canolbwyntio ar gynyddu mynediad i'r Cynulliad a'i wasanaethau, ymgysylltu'n fwy eang, a dod yn batrwm o gyflogwr a darparwr gwasanaethau. Craffodd Pwyllgor Cyfle Cyfartal y Cynulliad ar yr adroddiad bob blwyddyn a monitro cynnydd ar ei weithredu.

Gweithiodd Comisiwn y Cynulliad mewn partneriaeth ag Operation Black Vote yn 2007 i redeg y Cynllun Cysgodi Aelodau Cynulliad cyntaf yng Nghymru ar gyfer pobl dduon a lleiafrifoedd ethnig. Yn dilyn llwyddiant y cynllun hwnnw, yn 2009–10 gweithodd y Comisiwn mewn partneriaeth â Llywodraeth Cymru a Chymdeithas Llywodraeth Leol Cymru i ddatblygu a rhedeg Camu Ymlaen Cymru, cynllun mentora a chysgodi rolau i bobl a deimlai eu bod wedi'u tangynrychioli ym mywyd gwleidyddol a sifil Cymru.

Corff gwirioneddol ddwyieithog
Yn 2009, sefydlodd y Comisiwn banel adolygu annibynnol i edrych ar ei ddarpariaeth o wasanaethau dwyieithog. O dan gadeiryddiaeth Arwel Ellis Owen, gwnaeth nifer o argymhellion, gan gynnwys datblygu fersiwn haws ei defnyddio o Gofnod y Trafodion, y trawsgrifiad gair am air o ddadleuon yn Siambr y Cynulliad.

Cynigiodd y Comisiwn hefyd y dylai gyflwyno Mesur newydd a fydd yn rhoi'r Cynulliad o dan ddyletswydd gyfreithiol i sicrhau lle canolog i ddwyieithrwydd yn ei ddarpariaeth o wasanaethau. Bydd y broses yn dechrau drwy gynnal ymgynghoriad cyhoeddus ar ddechrau tymor y Pedwerydd Cynulliad.

Argymhellion i'r Comisiwn nesaf
Argymhellir y dylai Comisiwn nesaf y Cynulliad ganolbwyntio ar y materion lefel uchel canlynol mewn cysylltiad â'r nod strategol "Dangos parch, cywirdeb a llywodraethu da":

– ystyried yn ofalus y cydbwysedd priodol rhwng darbodion a chyflenwi gwasanaethau, er mwyn osgoi amharu ar wasanaethau hanfodol i Aelodau a gwastraffu egni ac adnoddau ar amddiffyn penderfyniadau y mae Aelodau'n eu cael yn annerbyniol.
– sicrhau nad yw cydraddoldeb ac amrywiaeth yn dioddef yn ystod cyfnod economaidd caled.
– symud ymlaen â threfniadau newydd i gyflenwi gwasanaethau dwyieithog ar sail gadarnach, yn cynnwys Cynllun Ieithoedd Swyddogol.
– cynorthwyo'r Pwyllgor Archwilio yn ei waith o gynnal safonau llywodraethu uchel ym mhob rhan o'r corff, gan gynnwys meysydd caffael a rheoli contractau.

"Byddwn yn gweithio'n gynaliadwy.

"Byddwn yn dangos arweiniad yn y ffordd yr ydym yn rheoli ein gwaith a'n hystâd a'n nod yw sicrhau ein bod yn gwneud hynny yn y ffordd fwyaf cynaliadwy bosibl."

O'r dechrau, mae'r Comisiwn wedi cydnabod yr angen i'r Cynulliad fod yn arweinydd o ran ei uchelgais i weithio'n gynaliadwy ac mae wedi gosod polisïau ar gynaliadwyedd sy'n gadarn ond yn ymarferol. Drwy bolisi amgylcheddol y Comisiwn, mae'r Cynulliad yn dal i leihau ei effaith ar yr amgylchedd drwy ddefnyddio llai o adnoddau anadnewyddadwy, lleihau gwastraff, ailgylchu, atal llygredd a chydymffurfio â'r holl ddeddfwriaeth amgylcheddol. Mae'r Comisiwn wedi ymrwymo i sicrhau rhagoriaeth amgylcheddol ac i fod yn batrwm o ran ei berfformiad amgylcheddol. Mae'r Senedd wedi'i galw'n feincnod oherwydd ei hadeiladwaith cynaliadwy a'i dull o weithredu.

Yn ystod y pedair blynedd diwethaf, mae Comisiwn y Cynulliad wedi bod yn gyfrifol am nifer o gyflawniadau nodedig o ran gweithredu cynaliadwy. Mae'r rhain yn amrywio o wella ôl troed carbon ein hystad i ddatblygu ffyrdd newydd o weithio i leihau effeithiau anffafriol ar yr amgylchedd.

- Mae'r Cynulliad wedi cael ei ailardystio ar Lefel 5 yn Safon Amgylcheddol y Ddraig Werdd ar gyfer y cyfan o'r ystad ym Mae Caerdydd.
- Yn 2009–10, sicrhawyd gostyngiad o 8 y cant mewn allyriadau ynni yn unol â'r targedau a ddisgrifiwyd yn y Cynllun Rheoli Carbon. Mae ein costau ynni wedi aros yn sefydlog hefyd o ganlyniad i hyn, er bod prisiau wedi codi.
- Ym Mawrth 2009, cyrhaeddodd y Cynulliad Lefel 4–'Corff sy'n Gwella' yn Fframwaith Asesu Caffael Cynaliadwy Gwerth Cymru.
- Mae'r Comisiwn wedi cytuno ar raglen o welliannau er mwyn cynaliadwyedd ein hadeiladau dros y pedair blynedd nesaf a rhoddir ystyriaeth i'r effaith ar yr amgylchedd wrth gyflawni pob math o waith cynnal a chadw rheolaidd.
- Mae sgorau'r Dystysgrif Arddangos Ynni ar gyfer pob un o'r tri adeilad yn ystad y Cynulliad wedi gwella.
- Ym Mai 2009, cyflwynwyd cynllun aberthu cyflog ar gyfer beicio i'r gwaith er mwyn hyrwyddo cymudo cynaliadwy. Mae cyfanswm o 16 o ddefnyddwyr adeiladau wedi ymuno.
- Yn 2009–10, sefydlwyd cynllun casglu compost masnachol a chompostiwyd mwy na saith tunnell o wastraff bwyd y Cynulliad ar gyfer prosiectau adennill lleol.
- O ganlyniad i welliannau mewn cofnodi corfforaethol cafwyd dull agored o drafod allyriannau cwmpas 1, 2 a 3 am y tro cyntaf yn 2009–10.
- O ganlyniad i gyflwyno cronfa geir allyriadau isel ar gyfer teithiau busnes, arbedwyd £2,500 o gostau a chafwyd gostyngiad o 0.5 tunnell mewn allyriadau CO_2 dros 10 mis.

Argymhellion i'r Comisiwn nesaf
Argymhellir y dylai Comisiwn nesaf y Cynulliad ganolbwyntio ar y materion lefel uchel canlynol mewn cysylltiad â'r nod strategol "Gweithio'n Gynaliadwy":

– cydnabod ac adeiladu ar sail arweiniad y Comisiwn wrth sicrhau gweithio cynaliadwy ar gyfer y Cynulliad wrth benderfynu ar flaenoriaethau ar gyfer y Pedwerydd Cynulliad;
– pennu ffyrdd i gynnal momentwm pan allai'r hinsawdd economaidd ei gwneud yn fwy anodd buddsoddi'n uniongyrchol mewn cynaliadwyedd;
– gwneud ein cyflawniadau yng nghyd-destun polisïau amgylcheddol a'n dymuniad i gynnal y momentwm yn rhan allweddol o'n cyfathrebu a'n haddysg ar gyfer defnyddwyr ystad y Cynulliad, ymwelwyr a Chymru'n gyffredinol;
– fel rhan o'r dull hwn o weithredu, pennu blaenoriaeth polisïau cynaliadwyedd yn ofalus er mwyn sicrhau'r canlyniadau a ddymunir heb effeithio'n amhriodol ar Aelodau ac eraill sy'n defnyddio ystad y Cynulliad.

“Byddwn yn gofalu bod gan y Cynulliad y gwasanaeth gorau, a gaiff ei ddarparu yn y ffordd fwyaf effeithiol.
“Byddwn yn codi safon y gwasanaethau a ddarperir i’r Aelodau a phobl Cymru, gan ddangos ein bod yn defnyddio’n hadnoddau’n ddoeth ac yn effeithiol ac yn rhoi gwerth am arian. Gwasanaethu, yng nghyswllt yr Aelodau a phawb sy’n ymwneud â’r Cynulliad, yw’r ethos sydd wrth wraidd popeth a wnawn.”

Sicrhau’r defnydd gorau o dechnoleg
Yn dilyn ymgynghoriad helaeth ag Aelodau, staff a rhanddeiliaid eraill ynghylch sut y gall ddefnyddio technoleg gwybodaeth a chyfathrebu orau i ymgysylltu’n well â phobl Cymru, cwblhaodd y Comisiwn brosiect sylweddol i greu rhwydwaith technoleg gwybodaeth unedig ar gyfer Aelodau a staff y Cynulliad.

Byddai hyn yn sicrhau, o’r diwedd, fod seilwaith TG a oedd ar wahân i un Llywodraeth Cymru, a gynigiai fuddion yn y tymor hwy o ran costeffeithiolrwydd, rheoli gwybodaeth, ymgysylltu â’r cyhoedd, caffael TG a gwella parhad busnes. Cyflawnwyd hyn drwy ailgyfeirio £1 filiwn o gyllidebau gwasanaethau a phrosiectau i sicrhau bod y prosiect wedi’i gwblhau ym mlwyddyn ariannol 2010–11 heb fod angen cyllid ychwanegol.

Manteisio i’r eithaf ar ein staff
Gan gydnabod bod llwyddiant yn dibynnu ar bobl, un o benderfyniadau cyntaf y Comisiwn oedd mabwysiadu Strategaeth Pobl a oedd yn nodi pum uchelgais ar gyfer cynnwys a datblygu staff:
– cael y sgiliau iawn yn y lle iawn ar yr adeg iawn;
– datblygu pobl i sicrhau’r cyfraniad mwyaf posibl ganddynt;
– cydnabod llwyddiant staff a’u gwobrwyo am eu cyfraniad;
– gweld gwerth mewn amrywiaeth a lles;
– cael arweinwyr gwych a rheolwyr gwych.

Cafodd y Comisiwn ei achredu’n Fuddsoddwr mewn Pobl yn Ebrill 2009 a chadarnhawyd ei ddull o gynnwys a datblygu staff drwy ei asesu’n Fuddsoddwr mewn Pobl Safon Aur yn ystod 2010, un o ddim ond tri chorff yng Nghymru. Mae buddsoddi mewn dysgu a datblygiad yn bwysig dros ben i’r Comisiwn, a gwariwyd £1.2 miliwn ar hyn yn ystod tymor y Trydydd Cynulliad.

Cyd-destun ariannol sy'n newid
Mae rheolaeth ariannol gadarn yn rhan ganolog o lywodraethu corfforaethol da. Fodd bynnag, daeth ei phwysigrwydd yn fwy amlwg byth wrth i'r hinsawdd ariannol newid yn ystod oes y Cynulliad diwethaf.

Wedi iddo bennu lefel briodol o adnoddau ariannol ar ddechrau'r Trydydd Cynulliad, mabwysiadwyd strategaeth gan y Comisiwn o geisio cysoni newidiadau yn y gyllideb flynyddol â newidiadau yn y cyllid a oedd yn dod i Gymru drwy 'grant bloc Cymru' o San Steffan.

Er na ellid amharu ar alluoedd busnes craidd y Cynulliad, mae'r Comisiwn wedi ymrwymo i gynyddu effeithlonrwydd a lleihau costau lle bynnag y bo modd. Ymhlith y camau a gymerwyd eisoes mae cynllun diswyddo gwirfoddol i staff ynghyd â rheoli mwy pendant ar swyddi sy'n dod yn wag gyda'r disgwyliad y bydd swyddi o'r fath yn wag am dri mis o leiaf. Rhoddwyd strategaethau ar waith i wella cynhyrchiant staff drwy ostwng lefelau absenoldeb oherwydd salwch ym mhob rhan o'r Cynulliad, dibynnu i lai o raddau ar oramser, a chynyddu hyblygrwydd staff er mwyn dygymod â gweithlu llai, gan gadw cyfleoedd i staff ehangu eu profiad a'u gallu i ymgymryd â gwaith ysgogol.

Rhaglen gwella a chofnodi perfformiad
Cyflwynodd y Comisiwn Raglen Newid yn 2009, gan gydnabod bod cyfle i gydgysylltu, datblygu a rheoli prosiectau'n well fel y gellid cael gwelliannau mewn busnes a chyfrannu at gyrraedd nodau strategol y Comisiwn. Canolbwyntiwyd mewn rhannau o'r rhaglen hon ar wella sgiliau rheoli prosiectau, gan feithrin y gallu i bennu buddion busnes yn well ac wedyn mesur cyflawniad.

Gwasanaethu Aelodau'r Cynulliad

Arolwg o fodlonrwydd Aelodau'r Cynulliad
Yn 2008, cytunodd Comisiwn y Cynulliad i gynnal arolwg er mwyn cael gwybodaeth am lefel bodlonrwydd Aelodau ynghylch y gwasanaethau a ddarperir gan y Cynulliad. Cynhaliwyd tri chylch, a phob un yn targedu 20 o Aelodau, hyd at Ebrill 2009 a chwblhawyd cyfanswm o 31 o gyfweliadau. Cymeradwywyd y dull o weithredu a'r cwestiynau gan Chris Franks AC, y Comisiynydd Cynulliad a oedd â chyfrifoldeb penodol dros wella'r gwasanaethau a ddarperir i Aelodau.

Yn ogystal â chynhyrchu dangosyddion lefel uchel o fodlonrwydd â meysydd gwasanaeth allweddol, roedd yr arolwg wedi'i fwriadu i roi cyfle i Aelodau roi adborth uniongyrchol am eu profiad o'r gwasanaethau a ddarperir a chynnig awgrymiadau penodol i wella gwasanaethau. Cynhaliwyd cyfweliadau gan y Prif Weithredwr a'r Cyfarwyddwyr gydag uwch reolwr yn bresennol ar bob achlysur. Roedd y canlyniadau'n galluogi uwch reolwyr i bennu ffurf y gwasanaethau y maent yn eu darparu.

Roedd cwestiynau'r arolwg yn ymwneud â phedwar prif faes:
– Y Cyfarfod Llawn;
– pwyllgorau;
– gwasanaethau eraill (fel ymchwil, TGCh, talu lwfansau); a,
– cymorth a roddir i ategu rôl yr Aelod wrth graffu, gwneud deddfwriaeth a chynorthwyo etholwyr.

Roedd y sgorau cyffredinol yn y pedwar prif faes yn gadarnhaol, yn amrywio o 7.7 (gwasanaethau eraill) i 8.2 (y Cyfarfod Llawn) o gyfanswm posibl o 10.

Roedd canlyniadau'r arolwg a'r sylwadau a roddwyd yn galluogi staff y Comisiwn i gymryd camau penodol yn syth ar rai o'r pwyntiau a godwyd gan Aelodau. Yn ogystal â darparu gwybodaeth feincnodi ar gyfer arolygon o fodlonrwydd yn y dyfodol, roeddem hefyd yn gallu canolbwyntio ar ddull lefel uwch o wella bodlonrwydd â chysylltedd TGCh, o swyddfeydd etholaeth a dyfeisiau symudol yn benodol, drwy brosiect a sicrhaodd y buddion busnes a ragwelwyd yn 2010.

Dod â'r Trydydd Cynulliad i ben
Daeth Deddf 2006 â newid yn y ffordd y tynnodd y Cynulliad i'w derfyn oherwydd, yn hytrach nag aros yn eu swydd tan yr etholiad, byddai Aelodau Cynulliad yn peidio â bod yn Aelodau tua phum wythnos ymlaen llaw, gan fod y Cynulliad yn cael ei ddiddymu bryd hynny.

Roedd sicrhau diddymiad llwyddiannus yn galw am ymgynghori trwyadl ag Aelodau Cynulliad a'u staff cymorth. Un her fawr oedd sicrhau na fyddai etholwyr o dan anfantais oherwydd y diddymiad, gan ofalu yr un pryd fod darpar Aelodau a'r Aelodau presennol yn cael chwarae teg. Roedd hon yn broses anodd, a bydd gwersi i'r Comisiwn newydd yn deillio o'r prosiect ac yn ystod yr wythnosau cyn ac ar ôl yr etholiad.

Argymhellion i'r Comisiwn nesaf
Argymhellir y dylai Comisiwn nesaf y Cynulliad ganolbwyntio ar y materion lefel uchel canlynol mewn cysylltiad â'r nod strategol "Gofalu bod gan y Cynulliad y gwasanaeth gorau, wedi'i ddarparu yn y ffordd fwyaf effeithiol":

- ymgysylltu'n agos ag Aelodau a'u staff cymorth ynghylch y gwasanaethau y mae arnynt eu hangen ac ansawdd y gwasanaethau a ddarparwn;
- adolygu contract Merlin (mae gwaith yn mynd ymlaen ar hyn) a'r buddion a gaiff eu gwireddu a'r agweddau ar brosiect UNO sy'n ymwneud â gwerth am arian;
- cynnal y trefniadau llywodraethu mwyaf cadarn er mwyn peidio ag amharu ar ein gallu i gadw ein henw da am gyflawni ein gwaith.